

Шановні друзі!

2017 рік завершився для Київського апеляційного адміністративного суду новим проектом — онлайн-журналом «PROправо». 15 грудня 2017 року побачив світ перший випуск, у якому закріпилася головна особливість видання: висвітлення актуальних питань судової практики та правових позицій у формі професійних коротких нарисів — скетчів.

Може виникнути цілком логічне питання, навіщо суду, окрім здійснення судочинства, витратити час ще й на підготовку власного онлайн-журналу? Звичайно, інформаційний простір широкий і доступний як ніколи раніше і серед численних друкованих та інтернет-видань можна віднайти справді гідні уваги матеріали.

Проте ми поставили собі за мету створити якісно новий формат юридичного видання з аналізом та оцінкою правових ситуацій професіоналами, які стикаються з ними у своїй щоденній роботі. Тим паче за роки роботими зрозуміли, що суддям і працівникам нашого суду також є місце на медіа-полі із власним ресурсом.

Протягом року вийшло 10 номерів онлайн-журналу «PROправо», створено сторінку у Facebook. За її оновленням стежать понад 750 користувачів мережі, які долучаються до вибору нових тем майбутніх номерів «PROправо».

У підготовці випусків, окрім суддів, брала участь наша талановита і творча молодь — майбутнє судової системи. Незмінними авторами та редакторами залишилися помічники суддів Артем Марченко, Марія Доник, Олена Коваленко, керівник апарату суду Ірина Герасименко; до написання матеріалів долучалися також помічники суддів Ольга Моткова, Юлія Головка, Марія Драч; за літературне редагування, дизайн і верстку відповідають Ольга Шкіль і Тамара Борисова.

Сподіваємося, наша робота стане у нагоді початківцям і досвідченим юристам, а також тим, хто щодня бере участь у судових процесах і завжди відчуває брак часу.

*Голова Шостого апеляційного
адміністративного суду*

А.М. Горайнов

ЗМІСТ

ВИПУСК №1

- 3 - Хто має право оскаржити постанову НБУ
- 4 - Про новий КАСУ
- 5 - Робота над помилками, або право на пенсію військовослужбовців та членів їх сімей
- 6 - Щодо підстав звільнення від сплати судового збору
- 6 - «Суд, встановлений законом» щодо спорів про скасування рішень державного реєстратора

ВИПУСК №2

- 7 - Нові вимоги до апеляційної скарги; відзив на неї
- 8 - Порушення правил підсудності в світлі нового КАСУ
- 10 - Куди звернутися за отриманням копії судового рішення та виконавчого листа?
- 10 - Особливості зменшення розміру судового збору або звільнення від його сплати, відстрочення та розстрочення
- 11 - Огляд основних змін до Закону України «Про судовий збір» в частині адміністративних судів
- 12 - Термінові адміністративні справи за новим КАСУ

ВИПУСК №3

- 14 - Про розгляд справ, предметна підсудність ких змінилася: рішення спільними зусиллями
- 16 - Розгляд заяви про відвід судді адміністративним судом апеляційної інстанції
- 17 - Щодо підтвердження повноважень адвоката

ВИПУСК №4

- 18 - Теоретичні і практичні аспекти представництва
- 20 - Справи незначної складності
- 21 - Порядок засвідчення копії довіреності
- 22 - Від учасників нашої групи надійшло запитання щодо засвідчення копій документів фізичною особою при поданні їх до адміністративного суду
- 24 - Щодо представництва уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

ВИПУСК №5

- 25 - Звільнення працівника у випадку тривалої непрацездатності
- 26 - Забезпечення позову
- 27 - Практика ВС щодо юрисдикції спорів з держреєстратором
- 28 - Як визначити межі виборчого процесу і куди подати позов до ЦВК?
- 30 - "Що ж може зробити суд, встановивши незаконність нормативно-правового акту: визнати його нечинним чи скасувати?"

ВИПУСК №6

- 32 - Земельний спір: адміністративний господарський цивільний
- 33 - Межі апеляційного перегляду рішення суду першої інстанції
- 34 - Підстави та наслідки виходу за межі доводів та вимог апеляційної скарги
- 35 - Які новели до Кодексу адміністративного судочинства готує Закон України «Про Вищий антикорупційний суд»?
- 36 - Звільнення від сплати судового збору відповідно до закону

ВИПУСК №7

- 38 - Чи всі постанови апеляційного адмінсуду підлягають касаційному оскарженню?
- 42 - Оформлення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами: те, про що не написано у кодексі
- 43 - Відпустка чи звільнення одразу після закінчення дії строкового трудового договору

ВИПУСК №8

- 44 - Скасування ухвали суду, яка перешкоджає провадженню у справі, – чи підлягають розподілу судові
- 45 - Огляд практики Верховного Суду щодо розгляду спорів про виплату одноразової грошової допомоги військовослужбовцям у разі захворювання або каліцтва
- 48 - Подання, витребування та забезпечення доказів

ВИПУСК №10

- 50 - КЗпП України у спорах про звільнення з публічної служби
- 51 - Судові витрати в адміністративному судочинстві
- 53 - Підтвердження витрат на професійну правничу допомогу у розрізі правових позицій Верховного Суду

PRO право

професійні скетчі

№1, грудень 2017

Артем
Марченко

головний
редактор

За роки діяльності Київського апеляційного адміністративного суду у працівників його апарату, які складають проекти процесуальних документів та рішень, акумульований значний обсяг знань. І якщо правотворчість суддів отримує свій вияв у відповідних рішеннях, то нам, працівникам апарату, своїм досвідом поділитися складніше. Стіни суду вже не здатні зберігати накопичені знання, а тому пропонуємо вашій увазі нотатки з актуальних питань, які виникають у сфері правозастосування, підготовлені помічниками суддів та іншими працівниками апарату суду.

PRO актуальне

Після запровадження тимчасової адміністрації всі повноваження виконавчого органу (правління) банку зупиняються, а у разі ліквідації – припиняються. Спеціальні функції з управління банком набуває Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Зі свого боку пріоритетним у діяльності Фонду чи його уповноваженої особи є співпраця з регулятором (НБУ), що виключає саму можливість звернення до суду з вимогою про визнання протиправним рішення Національного банку України.

Досліджуючи питання щодо права акціонера банку на оскарження таких постанов НБУ, Верховний Суд України виходив з того, що ініціювати їх оскарження мають право

лише ті з них, які за певними критеріями можуть бути визнані потерпілими від дій чи рішень регулятора. Якщо внаслідок ліквідації банку репутація акціонера втратить свою бездоганність, у зв'язку з чим він не зможе бути керівником в інших банківських установах, а також буде позбавлений можливості придбавати банківські установи та розвивати банківський бізнес і продовжувати займатися банківською справою – така особа має право звертатися до суду з відповідним позовом. Акціонер, який не має істотної участі у банку, хоч і набуває формально рівні права, відрізняється від акціонера банку,

який має право оскаржити постанови НБУ про введення тимчасової адміністрації та про відкликання банківської ліцензії. Критеріями таких відмінностей є: ступінь можливості реалізації прав акціонера, відсоткове співвідношення голосів, розмір внеску до статутного капіталу, рівень зацікавленості та сутність свого інтересу щодо діяльності банку.

Рішення НБУ реально, прямо, безпосередньо чи суттєво не порушує прав такого акціонера принаймні на стільки, щоб набути права на їх оскарження.

Марія Доник

ХТО МАЄ ПРАВО ОСКАРЖИТИ ПОСТАНОВУ НБУ?

У постанові від 24 жовтня 2017 року у справі № 805/3464/15-а Верховний Суд України окреслив коло осіб, які мають право оскаржити постанову НБУ про запровадження тимчасової адміністрації у банку та про відкликання банківської ліцензії.

■ Суд апеляційної інстанції ухвалюватиме рішення по суті вимог апеляційної скарги у формі ПОСТАНОВИ; ухвали будуть стосуватися лише процедури розгляду та інших процесуальних питань; рішення суду першої інстанції виносяться у формі РІШЕННЯ	■ Якщо суд доходить висновку про необґрунтованість заявленого відводу, він вирішує питання про зупинення провадження у справі. У такому разі вирішення питання про відвід здійснюється суддею, який не входить до складу суду, що розглядає справу (ст. 40)	■ Замість журналу судового засідання секретарем вестиметься протокол (ст. 230)	■ З'явиться нова підстава для залишення позовної заяви без розгляду – позивач без поважних причин не надав витребувані судом докази (ст. 240)	■ Апеляційна скарга подаватиметься безпосередньо до суду апеляційної інстанції, але тільки після початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. До цього часу апеляційні скарги будуть подаватися, як і раніше, через відповідні суди.	■ У разі порушення порядку подання апеляційної скарги така скарга повертатиметься судом без розгляду
--	---	--	---	--	--

Вже найближчим часом розпочнеться життя за новим КАСУ.
Дуже коротко **РОЗСТАВИМО НАГОЛОСИ** на основних змінах:

Розгляд заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами здійснюватиметься тим самим складом суду, який ухвалив рішення, що переглядається (ст. 31)	Строк розгляду апеляційної скарги на рішення суду першої інстанції становитиме 60 днів, на ухвалу – 30 днів (ст. 309) Визначено вичерпний перелік ухвал, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішення суду (ст. 294)	З'явиться нова підстава для закриття провадження у справі щодо оскарження НПА – визнання протиправним і нечинним оскаржуваного НПА судовим рішенням, яке набрало законної сили (ст. 238) Строк апеляційного оскарження рішення суду складатиме 30 днів, ухвали суду – 15 днів (ст. 295)	Змінюється форма протоколу автоматизованого розподілу адміністративної справи (ст. 31)	Положення КАСУ застосовуватимуться з урахуванням того, що представництво виключно адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року
---	---	--	---	---

Далі буде...

Підстави та порядок перерахунку пенсії військовослужбовцям та членам їх сімей визнані Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Дія цього Закону поширюється, зокрема, на осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України (міліції). Законом передбачено, що раніше призначені пенсії перераховуються у разі підвищення грошового забезпечення

перерахунок пенсії;

3. Військові комісаріати визначають новий розмір грошового утримання, виходячи з яких здійснюється перерахунок пенсії, для кожного окремого пенсіонера, зазначеного у списку;

4. Головні управління Пенсійного фонду здійснюють перерахунок пенсії на основі даних військових комісаріатів без додаткового звернення пенсіонера із заявою про перерахунок пенсії.

зумовлювало виникнення підстав для перерахунку пенсій.

Ця помилка була виправлена з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення гарантій соціального захисту колишніх працівників органів внутрішніх справ України та членів їхніх сімей». Ним передбачено, що перерахунок пенсій особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України,

здійснення її перерахунку. Зокрема, передбачено, що перерахунок пенсії, не проведений з вини державних органів, провадиться з дати виникнення права на нього без обмеження строком.

Проте вжитих законодавцем заходів виявилось недостатньо. На практиці, органи Пенсійного фонду України знаходили безліч підстав для відмови у застосуванні вказаних змін. Для захисту права на перерахунок пенсії

Робота над помилками, або ПРАВО НА ПЕНСІЮ військовослужбовців та членів їхніх сімей

Марія Доник

відповідних категорій військовослужбовців.

Кабінет Міністрів України визначив механізм реалізації вказаної норми закону, де пенсіонер не бере участі у процесі перерахунку пенсії:

1. МВС України повідомляє Пенсійний фонд України про збільшення грошового забезпечення військовослужбовців;

2. Територіальні органи Пенсійного фонду України готують списки осіб, у яких виникло право на

Механізм механізмом, а в житті військовим пенсіонерам доводиться активно діяти задля захисту свого права на перерахунок пенсії.

У чому ж причина? Зі створенням Національної поліції відповідні органи Міністерства внутрішніх справ України були ліквідовані без визначення правонаступника. Тому підвищення розміру грошового забезпечення працівникам Нацполіції не

які мають право на пенсійне забезпечення або одержують пенсію на умовах цього Закону, здійснюється з урахуванням складових забезпечення, встановлених законодавством для поліцейських.

Крім того, вказаний Закон встановив механізм захисту прав осіб, які своєчасно не отримали підвищення пенсії внаслідок зволікань органів, які забезпечують

пенсіонерам МВС доводилося звертатися до суду. Судова практика вирішення справ зазначеної категорії свідчить про те, що вимоги пенсіонерів МВС про перерахунок пенсії є законними, обґрунтованими та підлягають задоволенню. З мотивами судів можна ознайомитися за такими посиланнями:

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/66790306>
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64710765>

<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70660604>
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70163751>

Щодо ПІДСТАВ ЗВІЛЬНЕННЯ від сплати судового ЗБОРУ

Ольга Моткова

Положення статті 8 Закону України «Про судовий збір» та статті 88 КАС України надають суду диспозитивне право відстрочити, розстрочити сплату судового збору на певний строк, звільнити від його сплати або зменшити розмір останнього.

Як вбачається зі змісту зазначених норм, єдиною підставою для вчинення судом таких дій є майновий стан заявника, який має бути обґрунтованим особою.

Судова практика свідчить про те, що обмежене фінансування бюджетної установи не є підставою для звільнення від сплати судового збору, відстрочення його сплати (приклади судової практики: справа № 826/18489/13-а; справа № 826/3002/14; справа № 826/6255/14).

З метою обґрунтування такого клопотання заявникам, які не є бюджетними установами – фізичним та юридичним особам приватного права – рекомендуємо подавати до суду такі документи:

довідка про доходи,
довідка про склад сім'ї,
довідка про наявність на утриманні непрацездатних членів сім'ї,
банківські документи про відсутність на рахунку коштів,
довідка податкового органу про перелік розрахункових, інші рахунки тощо.

Приклади судової практики: справа № 800/162/14; справа №826/5122/17, справа № 818/3786/15.

«Суд, встановлений законом» щодо спорів про скасування рішень державного РЕЄСТРАТОРА

Артем Марченко

Збільшення кількості спорів, предметом яких є визнання протиправним та скасування рішення державного реєстратора, зумовило виникнення питання, чи завжди у межах таких правовідносин існує публічно-правовий спір.

Нормами КАС України, без зазначення будь-яких виключень, передбачено, що до компетенції адміністративних судів, належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка правильності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), відповідно прийнятих або вчинених ними при здійсненні владних управлінських функцій.

Тобто у випадку, якщо підставами позову визначено не порушення процедури прийняття рішення державним реєстратором, а правомірність набуття іншою особою права власності чи користування майном або правильність вчинення дій щодо виключення особи зі складу товариства тощо, це прямо вказує на те, що такий спір щодо захисту цивільних прав носить не публічний, а приватно-правовий характер. А тому вирішення таких спорів не належить до юрисдикції адміністративних судів.

Приклади судової практики:
рішення ВСУ – 21-3197а16, 21-3504а16;
рішення ВАСУ – 826/16022/16.

Над номером працювали:
Головний редактор: Артем Марченко;
Автори, редактори: Ірина Герасименко, Марія Доник, Юлія Головка, Ольга Моткова;
Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова.
Засновник: Київський апеляційний адміністративний суд

НОВІ ВИМОГИ ДО АПЕЛЯЦІЙНОЇ СКАРГИ; ВІДЗИВ НА НЕЇ

PRO актуальне

Ольга Моткова

Вимоги до форми та змісту апеляційної скарги, що були встановлені КАС України у редакції до 15 грудня 2017 року, є відмінними від тих, що закріплені у ст. 296 чинного Кодексу.

Крім вимог, встановлених попередньою редакцією КАС України, у ст. 296 КАС України передбачено такі:

- в апеляційній скарзі зазначається найменування суду першої інстанції, який ухвалив рішення, номер справи та дата ухвалення рішення;
- у скарзі необхідно вказувати ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України;
- повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) інших учасників

Крім того, на відміну від попередньої редакції, чинні положення КАС України закріпили вимоги до відзиву на апеляційну скаргу (у попередній редакції – заперечення на апеляційну скаргу). У ст. 304 КАС України передбачено, що сторона зобов'язана надати суду докази надсилання (надання) копій відзиву та доданих до нього документів іншим учасникам справи.

Так, для підтвердження факту надсилання копій відзиву та доданих до нього документів рекомендуємо надавати суду опис вкладення поштового відправлення з доказами його направлення. Підтвердженням надання нарочно зазначених документів може бути, наприклад, розписка відповідної особи або відмітка про отримання на одному з примірників.

Крім зазначеного, звертаємо увагу на те, що в ухвалі про відкриття апеляційного провадження суд встановлює строк, протягом якого сторони можуть подати відзив на апеляційну скаргу. А в силу положень ч. 4 ст. 304 КАС України, відсутність відзиву на апеляційну скаргу не перешкоджає перегляду рішення суду першої інстанції.

- справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб);
- дата отримання копії судового рішення суду першої інстанції, що оскаржується;
- якщо апеляційна скарга подається особою, звільненою від сплати судового збору відповідно до закону, у ній зазначаються підстави звільнення від сплати судового збору;
- до апеляційної скарги додаються докази, що підтверджують дату отримання копії оскаржуваного судового рішення суду першої інстанції, за наявності.

Однак, звертаємо увагу, що відповідно до вимог п. 12 ч. 1 Розділу VII «Перехідні положення» КАС України, вищевказані норми поширюються на апеляційні скарги, подані або направлені після **15 грудня 2017 року**.

Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 171 КАС України суддя після одержання позовної заяви з'ясовує, зокрема, чи належить позовну заяву розглядати за правилами адміністративного судочинства і чи подано позовну заяву з дотриманням правил підсудності.

Таким чином, відкриваючи провадження у справі, суддя зобов'язаний пересвідчитися, що адміністративний позов поданий з дотриманням правил підсудності.

Глава 2 розділу I КАС України у редакції, яка набрала чинності 15.12.2017, регламентує питання адміністративної юрисдикції, яка включає в себе предметну, територіальну та інстанційну підсудності.

Визначивши у ст. 19 КАС України справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів, законодавець у ст. 20 Кодексу закріпив питання розмежування предметної юрисдикції адміністративних судів, однак лише між місцевими загальними судами як адміністративними та окружними адміністративними судами.

Натомість, у ст. 22 параграфу 2 «Інстанційна підсудність» глави 2 розділу I КАС України окреслено справи, в яких апеляційні адміністративні суди та Верховний Суд є судами першої інстанції.

У параграфі 3 «Територіальна юрисдикція (підсудність)» глави 2 розділу I КАС України визначені загальні правила територіальної юрисдикції, яка поділяється на загальну, імперативну (виключну) та альтернативну.

При цьому, відповідно до ч. 3 ст. 27 КАС України підсудність окремих категорій адміністративних справ визначається цим Кодексом.

Так, місцеві адміністративні суди (місцеві загальні суди як адміністративні суди та окружні адміністративні суди) вирішують адміністративні справи, визначені у ст. ст. 19, 20 КАС України як суди першої інстанції, крім випадків, визначених частинами другою - четвертою цієї статті.

Київському апеляційному адміністративному суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності Центральної виборчої комісії (окрім визначених частиною четвертою цієї статті), дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб (ч. 3 ст. 273, ч. 7 ст. 277 КАС України).

Апеляційним адміністративним судам як судам першої інстанції підсудні справи за позовами про примусове відчуження з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені (ст. 267 КАС України).

Верховному Суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо встановлення Центральною виборчою комісією результатів виборів або всеукраїнського референдуму, справи за позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата України, а також справи щодо оскарження актів, дій чи бездіяльності Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів (ст. ст. 266, ч. 3 ст. 273 КАС України).

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

У рішенні від 20.07.2006 року у справі «Сокурєнко і Стригун проти України»

PROнове

Артем Марченко

ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПІДСУДНОСТІ В СВІТЛІ НОВОГО КАСУ

продовження

Європейський суд з прав людини зазначив, що фраза «встановленого законом» поширюється не лише на правову основу самого існування «суду», але й дотримання таким судом певних норм, які регулюють його діяльність.

У п. 3 ч. 1 ст. 4 КАС України міститься визначення адміністративний суд, згідно з яким це суд, до компетенції якого цим Кодексом віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ.

Отже, належним та компетентним судом у розумінні процесуального закону є суд, який розглядає та вирішує справу за позовною заявою, поданою із дотриманням правил територіальної, інстанційної та предметної підсудності.

Згідно з ч. 1 ст. 29 КАС України суд передає адміністративну справу на розгляд іншого адміністративного суду, якщо:

- 1) до початку розгляду справи по суті задоволено клопотання відповідача, зареєстроване у встановленому законом порядку, місце проживання (перебування) якого раніше не було відоме, про передачу справи за місцем його проживання (перебування);
- 2) при відкритті провадження у справі суд встановить, що справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду;
- 3) після відкриття провадження у справі суд встановить, що справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду;
- 4) після задоволення відводів (самовідводів) чи в інших випадках неможливо утворити новий склад суду для розгляду справи;
- 5) ліквідовано або з визначених законом підстав припинено роботу адміністративного суду, який розглядав справу;

6) однією із сторін у справі є суд, в якому розглядається справа, або суддя цього суду;

7) справа підлягає розгляду як зразкова у порядку, визначеному статтею 290 цього Кодексу.

Тобто, однією з підстав для передачі справи на розгляд до іншого адміністративного суду є встановлення судом (як до відкриття провадження, так і після), що справа належить до територіальної юрисдикції (підсудності) іншого суду.

При цьому, на наше переконання, термін «територіальна юрисдикція (підсудність)» у межах даної статті вжито у широкому значенні та включає в себе як територіальну юрисдикцію, так і підсудність в цілому (предметну, інстанційну, територіальну).

Правильність такого висновку, на нашу думку, підтверджується й положеннями ч. 1 ст. 318 КАС України, згідно з якими рішення суду підлягає скасуванню з направленням справи на розгляд за встановленою законом підсудністю, якщо рішення прийнято судом з порушенням правил юрисдикції (підсудності), визначених статтями 20, 22, 25-28 цього Кодексу.

У наведеній нормі законодавець, застосовуючи термін «юрисдикція (підсудність)», вказує, що порушення будь-якого з правил підсудності – предметної (ст. 20), інстанційної (ст. 22) та/або територіальної (ст. 25-28) має своїм наслідком скасування судом апеляційної інстанції судового рішення із направленням справи на розгляд за встановленою законом підсудністю.

Відповідно, правові наслідки порушення позивачем правил підсудності зумовлюють необхідність прийняття судом рішення, передбаченого ч.1 ст. 29 КАС України у порядку та спосіб, що визначені ч. ч. 5-6 ст. 29 Кодексу.

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ, що викладений у цій нотатці матеріал не є офіційним роз'ясненням чи рекомендацією, а виключно висвітлює позицію авторів з приводу питання передачі позовних заяв або справ, щодо яких встановлено порушення правил підсудності.

КУДИ ЗВЕРНУТИСЯ ЗА ОТРИМАННЯМ КОПІЇ СУДОВОГО РІШЕННЯ ТА ВИКОНАВЧОГО ЛИСТА?

Марія Доник

У випадках, передбачених ст. 251 КАС України, суд надсилає або вручає копії судових рішень без додаткового звернення учасника справи.

Проте, якщо ви бажаєте отримати копію повного судового рішення (у разі оголошення лише скороченого **судового рішення**) безпосередньо в суді або ж повторно отримати копію судового рішення, необхідно подати відповідну заяву.

Особі, яка не брала участі у справі, якщо суд вирішив питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, також доведеться самостійно подбати про отримання копії судового рішення, подавши відповідну заяву.

Для того, щоб оперативно отримати копію судового рішення, важливо правильно визначити суд, до якого слід звернутися із заявою. Відповідно до п. 15.14 розділу VII «Перехідні положення» КАС України копії судових рішень видаються судом, у якому перебуває справа на момент над-

ходження відповідної заяви. Таке правило діє на період до початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Про місцезнаходження справи можна легко дізнатися, зателефонувавши до інформаційної служби суду.

Варто пам'ятати, що за повторну видачу копії судового рішення сплачується судовий збір за ставкою 0,003 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого на 01 січня відповідного року, за кожний аркуш паперу.

Якщо ж вам необхідний виконавчий лист, звертайтеся до суду, який розглянув справу як суд першої інстанції. Апеляційний суд, навіть якщо справа не повернута до суду першої інстанції, не має повноважень видати виконавчий лист згідно з п. 18.1 розділу VII «Перехідні положення» КАС України та ч. 1 ст. 373 КАС України.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМЕНШЕННЯ РОЗМІРУ СУДОВОГО ЗБОРУ АБО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ЙОГО СПЛАТИ, ВІДСТРОЧЕННЯ ТА РОЗСТРОЧЕННЯ

Артем Марченко

Із набранням чинності 15.12.2017 нової редакції Закону України «Про судовий збір» (далі по тексту – Закон) змінено підхід до питання звільнення від сплати, відстрочення та розстрочення судового збору, а також зменшення його розміру.

Чинна редакція КАС України (як і минула) у ч. 1 ст. 133 пов'язує можливість звільнення від сплати, відстрочення, розстрочення або зменшення судового збору із майновим станом сторони. Аналогічний підхід до вирішення вказаного питання залишено законодавцем і в ст. 8 Закону.

Разом з тим, пунктами 1-3 частини 1 статті 8 Закону передбачено, що вирішення питання про звільнення від сплати, відстрочення, розстрочення або зменшення розміру судового збору можливе за наявності однієї з таких умов:

- розмір судового збору перевищує 5 відсотків розміру річного доходу позивача - фізичної особи за попередній календарний рік;
- позивачами є: військовослужбовці; батьки, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину-інваліда, якщо інший з батьків ухи-

ляється від сплати аліментів; одинокі матері (батьки), які мають дитину віком до 14 років або дитину-інваліда; члени малозабезпеченої чи багатодітної сім'ї; особа, яка діє в інтересах малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена;

- предметом позову є захист соціальних, трудових, сімейних, житлових прав, відшкодування шкоди здоров'ю.

Оскільки усі перелічені умови можуть стосуватися лише фізичної особи, рішення про звільнення від сплати, відстрочення, розстрочення або зменшення розміру судового збору відповідно може бути ухвалено виключно щодо фізичних осіб (з огляду на їх майновий стан за наявності хоча б однієї з визначених ч. 1 ст. 8 Закону умов). Що стосується фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, то для цієї категорії заявників чинними положеннями Закону фактично не передбачено умов для можливого зменшення тягаря судового збору. (Приклади судової практики: ухвала Київського ААС у справі № 826/12540/17).

ОГЛЯД ОСНОВНИХ ЗМІН ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО СУДОВИЙ ЗБІР» У ЧАСТИНІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Юлія Головка

З початком роботи Верховного Суду – 15 грудня 2017 року набрали чинності зміни до Закону України «Про судовий збір» (далі по тексту – Закон).

Відповідно до Закону судовий збір справляється у відповідному розмірі від прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленому Законом про Державний бюджет України на 1 січня календарного року*, у якому відповідна заява або скарга подається до суду у відсотковому співвідношенні до ціни позову та у фіксованому розмірі.

Основні зміни щодо сплати судового збору:

- ставка судового збору за подання заяви до адміністративного суду майнового характеру:

суб'єктом владних повноважень, юридичною особою

1,5 відсотка ціни позову, але не менше **1** розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб і не більше **350** розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб

фізичною особою або фізичною особою - підприємцем

1 відсоток ціни позову, але не менше **0,4** розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше **5** розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб

- скасовано справляння судового збору за видачу дублікату судового наказу та виконавчого листа, за роздрукування технічного запису судового засідання;
- збільшено ставку судового збору за подання апеляційної скарги - **150%** ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги та за подання касаційної скарги - **200%** ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги;
- **50%** сплаченого судового збору повертається: у разі укладення мирової угоди до прийняття рішення, відмови позивача від позову чи визнання позову відповідачем.
- Пенсійний фонд України та його органи, органи Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України, місцеві адміністрації та органи Держпраці, в подальшому зобов'язані сплачувати судовий збір на загальних умовах.

Крім того, потрібно пам'ятати, що згідно **ч. 3 ст. 3 КАС України** провадження в адміністративних справах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Звертаємо увагу, що нові правила сплати судового збору слід застосовувати до апеляційних скарг, які подаються починаючи з **15.12.2017**.

* Станом на 01.01.2019 – 1 921,00 грн.

ТЕРМІНОВІ АДМІНІСТРАТИВНІ СПРАВИ ЗА НОВИМ КАСУ
(АПЕЛЯЦІЙНЕ ПРОВАДЖЕННЯ)

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА ПОДАЄТЬСЯ у строк	ст.273 щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій	АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ у строк
2 дні з дня проголошення, а на судові рішення, ухвалені до дня голосування – не пізніш як за 4 години до початку голосування		2 дні після закінчення строку на апеляційне оскарження, але не пізніше ніж за 2 години до початку голосування
2 дні з дня проголошення, а на судові рішення, ухвалені до дня голосування – не пізніш як за 4 години до початку голосування	ст.274 уточнення списку виборців	2 дні після закінчення строку на апеляційне оскарження, але не пізніше ніж за 2 години до початку голосування
2 дні з дня проголошення, а на судові рішення, ухвалені до дня голосування – не пізніш як за 4 години до початку голосування	ст.275 оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, ...які порушують законодавство про вибори та референдум	2 дні після закінчення строку на апеляційне оскарження, але не пізніше ніж за 2 години до початку голосування
2 дні з дня проголошення, а на судові рішення, ухвалені до дня голосування – не пізніш як за 4 години до початку голосування	ст.276 оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу	2 дні після закінчення строку на апеляційне оскарження, але не пізніше ніж за 2 години до початку голосування
2 дні з дня проголошення, а на судові рішення, ухвалені до дня голосування – не пізніш як за 4 години до початку голосування	ст.277 пов'язані з виборами Президента України	2 дні після закінчення строку на апеляційне оскарження, але не пізніше ніж за 2 години до початку голосування
не пізніше дня, наступного за днем проголошення рішення	ст.280 за позовами органів виконавчої влади, місцевого самоврядування про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань	2 дні з моменту надходження апеляційної скарги, а якщо а.с. надійшла менш як за 2 календарні дні до проведення зібрання - невідкладно
не пізніше дня, наступного за днем проголошення рішення	ст.281 про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань	2 дні з моменту надходження апеляційної скарги, а якщо а.с. надійшла менш як за 2 календарні дні до проведення зібрання - невідкладно
2 дні з дня проголошення рішення	ст.282 щодо гарантованого забезпечення потреб оборони	2 дні після закінчення строку на апеляційне оскарження

АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА
ПОДАЄТЬСЯ у строк

10 днів з дня проголошення судового рішення	ст.283 за зверненням органів доходів і зборів, а саме: 1) зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках платника податків; 2) підтвердження обґрунтованості адміністративного арешту майна платника податків; 3) надання дозволу на погашення усієї суми податкового боргу за рахунок майна платника податків, що перебуває у податковій заставі; 4) зобов'язання керівника підприємства провести інвентаризацію основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувалися цим підприємством разом із товарами, які були поміщені у відповідний митний режим; 5) стягнення коштів за податковим боргом;	АПЕЛЯЦІЙНА СКАРГА РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ у строк
24 години з моменту постановлення ухвали	на ухвалу про відмову в прийнятті заяви	10 днів після закінчення строку на апеляційне оскарження
10 днів з дня постановлення судового рішення	ст.284 за зверненням Служби безпеки України щодо накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них	
	на ухвалу про відмову у відкритті провадження	3 дні з дня надходження апеляційної скарги
10 днів з дня проголошення рішення	ст.286 про оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності	10 днів після закінчення строку на апеляційне оскарження
10 днів з дня проголошення рішення	ст.287 про оскарження рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця	10 днів після закінчення строку на апеляційне оскарження
10 днів з дня проголошення рішення	ст.288 з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України	10 днів після закінчення строку на апеляційне оскарження
10 днів з дня проголошення рішення	ст.289 з приводу затримання іноземців або осіб без громадянства	10 днів після закінчення строку на апеляційне оскарження

Звертаємо увагу (!), що у справах з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України та з приводу затримання іноземців або осіб без громадянства **судовий збір за подачу апеляційної скарги не сплачується.**

Про розгляд справ, предметна ПІДСУДНІСТЬ яких ЗМІНИЛАСЯ: рішення спільними зусиллями

Марія Доник

Що судам першої інстанції робити
зі справами, які з 15.12.2017
їм більше не підсудні?

29
30
КАСУ

У перше це питання обговорювалося на навчальному семінарі з приводу застосування норм КАС України у новій редакції, який організував та провів 08.12.2017 Київський апеляційний адміністративний суд. Лектори, якими були голова та судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, а також судді Тернопільського окружного та Київського апеляційного адміністративних судів, дійшли висновку, що розгляд таких справ завершує суд, до якого вони надійшли або у провадженні якого перебували станом на 14.12.2017.

Лист із відповідними роз'ясненнями, згідно з п. 3 ч. 1 ст. 27 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», був направлений місцевим судам Київського апеляційного адміністративного округу, а також розміщений у групі Кодекс адміністративного судочинства України: обговорення змін, яку створив Київський апеляційний адміністративний суд у Facebook. Зазначений лист активно обговорювався: учасники групи наводили свої доводи і міркування та ставили додаткові питання.

PRO актуальне

продовження

Враховуючи, що у соціальних мережах продовжується обговорення питання щодо можливості продовження розгляду місцевими загальними судами справ, провадження в яких було відкрито до 15.12.2017 та предметна підсудність яких змінилася, ми вирішили поділитися із нашими читачами досвідом, набутим спільними зусиллями.

Приводом для дискусій у соціальних мережах є те, що у прикінцевих положеннях нового КАС України зазначено, що заяви і скарги, подані до набрання чинності цією редакцією Кодексу, провадження за якими не відкрито на момент набрання ним чинності, не можуть бути передані за підсудністю, якщо вони подані з додержанням відповідних вимог

процесуального закону, які діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу. Натомість про справи, провадження в яких відкрито, у прикінцевих положеннях нового Кодексу не йдеться.

Річ у тім, що відповідь на поставлене питання слід шукати не лише у прикінцевих положеннях, а й у тексті КАС України.

Так, згідно з п. 10 розділу VII «Перехідні положення» КАС України у редакції, що діє з 15.12.2017, справи у судах першої та апеляційної інстанцій, провадження у яких відкрито до набрання чинності цією редакцією Кодексу, розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу.

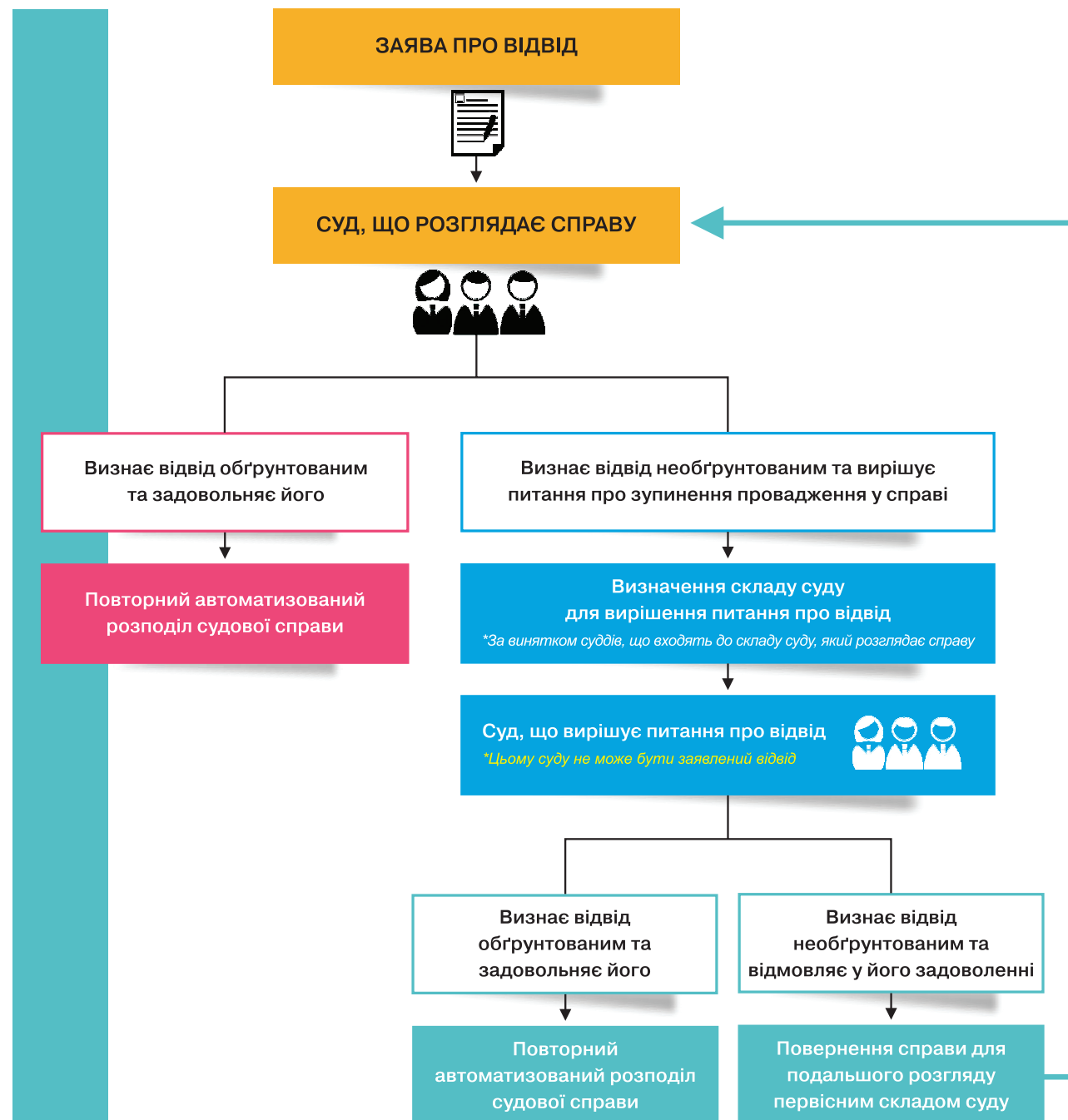
Підстави для передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого визначені у ст. 29 нового КАС України. Серед зазначених підстав відсутня зміна предметної юрисдикції (підсудності) адміністративної справи внаслідок запровадження нового правового регулювання порядку здійснення адміністративного судочинства.

До того ж, згідно з ч. 3 ст. 30 КАС України у зазначеній редакції, справа, прийнята адміністративним судом до свого провадження з додержанням правил підсудності, повинна бути ним розглянута і в тому випадку, коли у процесі розгляду справи вона стала підсудною іншому адміністративному суду.

Отже, розгляд та вирішення справ, які на сьогодні вже не підсудні місцевим загальним судам, **завершує той суд, у провадженні якого вони перебували на час набрання чинності** новою редакцією Кодексу адміністративного судочинства України.

РОЗГЛЯД ЗАЯВИ ПРО ВІДВІД СУДДІ адміністративним судом апеляційної інстанції

2 дні з дня надходження заяви про відвід

Якщо питання про відвід судді в зазначеному порядку неможливо розглянути в суді, у якому розглядається справа, то справа для вирішення питання про відвід судді передається до суду відповідної інстанції, найбільш територіально наближеного до цього суду. **У ТАКОМУ РАЗІ СТРОК ЇЇ РОЗГЛЯДУ СТАНОВИТИМЕ 10 ДНІВ, ЗАМІСТЬ ДВОХ ДНІВ.**

Якщо на час подання заяви про відвід судді у суді здійснюють правосуддя менше трьох суддів, вирішення питання про відвід здійснюється в нарадчій кімнаті суддею, який розглядає справу чи вчиняє іншу процесуальну дію, про що виноситься ухвала. **У ТАКОМУ РАЗІ ЗАЗНАЧЕНИЙ ПОРЯДОК НЕ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ВЗАГАЛІ.**

Київський апеляційний адміністративний суд
<http://kaas.gov.ua/> www.facebook.com/kaaspropravo/

ВАЖЛИВО

1. Статтею 40 КАС України встановлено дводенний строк для вирішення питання про відвід (з моменту надходження відповідної заяви). Однак незрозуміло, чи цей строк встановлений:

- окремо для кожного етапу розгляду заяви про відвід (спочатку первісною колегією суддів, потім, за наявності підстав, колегією, визначеною для розгляду заяви про відвід);
- для всіх етапів розгляду заяви;
- виключно для етапу розгляду заяви іншою колегією, у разі визнання відводу необґрунтованим.

2. У суді апеляційної інстанції питання про відвід вирішується колегією суддів. До такого висновку слід дійти з урахуванням положень ст. 4 КАС України та ч. 3 ст. 33 КАС України, хоча у статті 40 КАС України йдеться про те, що вирішення питання про відвід здійснюється суддею, який не входить до складу суду, що розглядає справу.

3. Якщо відвід заявлений колегії суддів, він може бути визнаний обґрунтованим і задоволений частково.

4. Зупинення провадження у справі у разі визнання відводу необґрунтованим не є обов'язковим і здійснюється на розсуд суду, що розглядає справу.

Ольга Моткова

ЩОДО ПІДТВЕРДЖЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА

У силу вимог пп. 11 п. 16 Розділу XV «Перехідні положення» Конституції України та ч. 2 ст. 16 КАС України (у редакції, що набрала чинності з 15 грудня 2017 року), з 01 січня 2018 року представництво в суді апеляційної інстанції, як вид правничої допомоги, **здійснюється виключно адвокатом**, крім випадків, встановлених законом.

Системний аналіз ч. 4 ст. 59 КАС України та положень Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» дає підстави для висновку про те, що на підтвердження повноваження адвоката як представника до суду надаються:

У ВИПАДКУ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ

з адвокатським бюро

– копія такого договору та ордер (виданий відповідним адвокатським бюро адвоката на представництво інтересів клієнта) або копія довіреності*;

з адвокатським об'єднанням

– копія такого договору та ордер (виданий відповідним адвокатським об'єднанням адвоката на представництво інтересів клієнта), або копія довіреності*;

з адвокатом

що здійснює адвокатську діяльність індивідуально, – копія такого договору та ордер або копія довіреності*;

про надання безоплатної вторинної правничої допомоги

– копія доручення Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги та ордер*.

*мається на увазі належним чином засвідчена копія відповідного документу

Хоча кодекс і не містить вимоги про надання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, радимо адвокатам надати суду такий документ на підтвердження свого статусу.

Враховуючи актуальність питання щодо представництва у судах апеляційної інстанції, наступний номер газети «PRO право» планується повністю присвятити дослідженню зазначеної теми.

Над номером працювали:

Головний редактор: Артем Марченко;
 Автори, редактори: Ірина Герасименко, Марія Доник, Юлія Головка, Ольга Моткова;
 Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова.
 Засновник – Київський апеляційний адміністративний суд

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА

Марія Доник

Представництво інтересів у суді адвокатом було запроваджене у рамках судової реформи шляхом внесення змін до Конституції України в частині правосуддя.

Відповідно до ст. 131² Конституції України виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Зазначене правило містить виключення: законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена.

Слід звернути увагу, що Основним Законом збережено можливість фізичним та юридичним особам самостійно захищати свої права в суді. Якщо ж такі особи потребують професійної правничої допомоги – їх представниц-

тво в суді здійснює виключно адвокат (крім випадків, визначених законом).

Запровадження нового порядку представництва відбувається поетапно: першими його почали застосовувати Верховний Суд та суди касаційної інстанції – з 1 січня 2017 року; 1 січня 2018 року настала черга апеляційних судів; суди першої інстанції переймуть естафету з 1 січня 2019 року; представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами відкладено до 1 січня 2020 року.

Проте, представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (30 вересня 2016 року), здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, – до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню.

Над номером працювали:

Головний редактор: Артем Марченко; Автори, редактори: Ірина Герасименко, Марія Доник, Олена Коваленко; Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова.

ОСОБИСТО

Розібратися, хто ж може брати участь у судовому процесі в адміністративному суді, допоможе параграф 2 розділу 4 Кодексу адміністративного судочинства України.

ЧЕРЕЗ ПРЕДСТАВНИКА

Розглянемо детальніше випадки, у яких представником може бути інша особа, ніж законний представник або адвокат.

Відповідно до ч. 2 ст. 57 КАС України у справах незначної складності та в інших випадках, визначених цим Кодексом, представником може бути фізична особа, яка відповідно до частини другої статті 43 цього Кодексу має адміністративну процесуальну дієздатність.

Адміністративна справа незначної складності (малозначна справа) – адміністративна справа, у якій характер спірних правовідносин, предмет доказування та склад учасників тощо не вимагають проведення підготовчого провадження та (або) судового засідання для повного та всебічного встановлення її обставин (п.20 ч.1 ст.4 КАС України).

Перелік справ, які для цілей КАСУ є справами незначної складності, наведений на ст. 3.

Таким чином, ознаки справ незначної складності не є вичерпними, а відтак віднесення справи до категорії, яка передбачає можливість представництва учасника справи іншою особою, ніж адвокат, допускає суб'єктивний підхід.

Тому вважаємо необхідним звернути увагу наших читачів на наслідки підписання апеляційної скарги представником, який не є адвокатом, у справі, яку суд не визнає спором незначної складності.

Положеннями п. 1 ч. 4 ст. 298 КАС України передбачено, що апеляційна скарга не приймається до розгляду і повертається судом апеляційної інстанції якщо вона подана особою, яка не має адміністратив-

ної процесуальної дієздатності, не підписана, або підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено.

Тож, якщо виникають сумніви у тому, що спір належить до справ незначної складності, радимо учасникам справи підписувати апеляційні скарги особисто. Звичайно ж, така порада не стосується випадків представництва інтересів адвокатом.

І хоча за загальним правилом повернення апеляційної скарги не позбавляє особу права подати її повторно, скаржнику необхідно буде довести суду, що строк апеляційного оскарження пропущений ним із поважних причин.

оскарження бездіяльності суб'єкта владних повноважень або розпорядника інформації щодо розгляду звернення або запиту на інформацію;

інші справи, у яких суд дійде висновку про їх незначну складність, за винятком справ, які не можуть бути розглянуті за правилами спрощеного позовного провадження (такі винятки зазначені у ч. 4 ст. 12 КАС України);

перебування іноземців або осіб без громадянства на території України;

оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо обчислення, призначення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, виплат та пільг дітям війни, інших соціальних виплат, доплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг;

типіві справи;

СПРАВИ НЕЗНАЧНОЇ СКЛАДНОСТІ

оскарження нормативно-правових актів, які відтворюють зміст або прийняті на виконання нормативно-правового акта, визнаного судом протиправним і нечинним повністю або в окремій його частині;

прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, окрім справ, у яких позивачами є службові особи, які у значенні Закону України «Про запобігання корупції» займають відповідальне та особливо відповідальне становище;

стягнення грошових сум, що ґрунтуються на рішеннях суб'єкта владних повноважень, щодо яких завершився встановлений цим Кодексом строк оскарження;

оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів у сумі, що не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

припинення за зверненням суб'єкта владних повноважень юридичних осіб чи підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців у випадках, визначених законом, чи відміни державної реєстрації припинення юридичних осіб або підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців;

оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо в'їзду (виїзду) на тимчасово окуповану територію;

Інші випадки, коли **ПРЕДСТАВНИКОМ** може бути **ФІЗИЧНА ОСОБА**:

Відповідно до статті 279 КАС у справах, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму, як представники у справах, без додаткового уповноваження та незалежно від того, чи є такі особи адвокатами, діють особи, які відповідно до закону про вибори зареєстровані як:

- **уповноважений представник або довірена особа кандидата;**
- **уповноважена особа (представник) партії (блоку), місцевої організації партії, ініціативної групи референдуму.**

Документом, що підтверджує повноваження таких представників, є відповідне посвідчення, видане в порядку, встановленому законом про вибори чи референдум.

ПОРЯДОК засвідчення копії **ДОВІРНОСТІ**

Олена Коваленко

Подаючи до суду процесуальний документ, представник, на підтвердження своїх повноважень, долучає копію довіреності, та засвідчує таку копію особисто, не завжди володіючи повноваженнями (згідно з тією ж довіреністю) щодо засвідчення копій документів, які подаються суду.

Тож уважніше розглянемо питання того, які саме документи мають долучатися представником до поданої заяви/скарги або іншого документа, і в якому порядку мають засвідчуватися копії з цих документів; відповідні правові наслідки порушення такого порядку.

Частиною 8 статті 59 КАС України чітко визначено, що у разі подання представником до суду заяви, скарги, клопотання він додає довіреність або інший документ, що посвідчує його повноваження, якщо в справі немає підтвердження такого повноваження на момент подання відповідної заяви, скарги, клопотання.

Про перелік документів, які можуть підтверджувати повноваження представника, ішлося у попередньому номері.

Частина 5 цієї ж статті надає можливість засвідчення підписом судді відповідності оригіналу копій документів, що підтверджують повноваження представника. Однак, цей спосіб не є виключним, і у частині 6 йдеться також про можливість засвідчення копій «у визначеному законом порядку».

Пам'ятаємо, що довіреність від імені юридичної особи видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами (стаття 246 ЦК України). Відповідно, орган або особа, що видала довіреність від імені юридичної особи, має право на засвідчення її копії.

Що ж стосується інших осіб, то згідно з нормами підпунктів 6 та 7 пункту 3 Розділу II Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях. (далі – Правила), право засвідчення документів та їх копій може надаватися посадовим та іншим особам на підставі довіреності; у посадових інструкціях визначаються повноваження щодо засвідчення документів та їх копій.

Згідно з пп. 8 п. 10 цих Правил копія набуває юридичної сили лише в разі її засвідчення в установленому порядку. Напис про засвідчення копії складається зі слів «Згідно з оригіналом», назви посади, особистого підпису особи, яка засвідчує копію, її ініціалів (ініціалу

імені) та прізвища, дати засвідчення копії. На лицьовому боці у верхньому правому куті першого аркуша документа проставляється відмітка «Копія».

Відповідно, копія довіреності на підтвердження повноважень представника має бути засвідчена у встановленому порядку, а саме:

- підписом судді;
- підписом особи, яка видала довіреність від імені юридичної особи;
- підписом представника, якому надано право засвідчення копій документів, із наданням підтвердження відповідних повноважень;
- нотаріально.

Що ж до правових наслідків недотримання зазначених вимог, то про них уже свідчать ухвали Верховного Суду (зокрема від 05.03.2018 у справі № 826/6104/16, від 03.03.2018 у справі 820/4751/17, від 28.02.2018 у справі № 826/20308/16, від 30.01.2018 у справі № 826/16526/15 та ін.), у яких долучення до матеріалів касаційної скарги копії довіреності, виданої юридичною особою на ім'я представника і завіреної самим представником, стало підставою для повернення касаційних скарг.

Дискусійним залишається питання щодо необхідності скріплення напису про засвідчення копії довіреності, виданої від імені юридичної особи, відбитком печатки відповідного структурного підрозділу установи або печатки «Для копій». Водночас, слід зауважити, що з урахуванням приписів Типової інструкції з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, дотримуватися цієї вимоги мають представники Секретаріату Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади.

Від учасників нашої групи надійшло запитання щодо **ЗАСВІДЧЕННЯ КОПІЙ ДОКУМЕНТІВ ФІЗИЧНОЮ ОСОБОЮ** при поданні їх до адміністративного суду.

Нижче ми наводимо деякі фрагменти цього запитання.

Наприклад, раніше разом із позовом я, як фізична особа, подавав до суду просту ксерокопію своєї трудової книжки, та подібні копії листування з різними органами, копії різних довідок та наказів тощо. І не завжди оригінали цих документів знаходились (зберігалися) у мене, як це зараз вимагає речення друге ч. 5 ст.94 КАСУ.

Так, якщо якимось листуванням, зокрема оригінали довідок, відповідей, наказів тощо (письмових доказів) знаходиться не у фізичної особи, а у неї є тільки їх копії, чи може він власноручно їх засвідчити? Чи треба звертатися до органів і відомств, де ті оригінали зберігаються, щоб їх засвідчили? (орган не буде учасником справи)

Також вважаю відкритим питання щодо скріплення таких копій документів (які посвідчені у встановленому законом порядку іншими органами) та й навіть оригінали документів, що видані іншим органом - власноручним підписом учасника справи, як це вимагає ч.10 ст.44 КАСУ. Бо по тексту вказаної норми не зовсім зрозуміло, це правило стосується тільки процесуальних документів, чи навіть письмових доказів, про які теж згадує попередня ч.7 вказаної ст.44?

Дана вимога впливає з положень ч.ч.4, 5 ст.94 КАСУ (Письмові докази); ч.4 ст.161 КАСУ (Документи, що додаються до позовної заяви).

Відповідно до статті **94 КАСУ** письмовими доказами є документи (крім електронних документів), які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору. Письмові докази подаються в оригіналі або в **належним чином засвідченій копії**, якщо інше не визначено цим Кодексом. Якщо для вирішення спору має значення лише частина документа, подається засвідчений витяг з нього.

Норма частини четвертої тієї ж статті 94 КАСУ вказує, що копії документів **вважаються засвідченими належним чином, якщо їх засвідчено в порядку, встановленому чинним законодавством**. Що ж це за встановлений чинним законодавством порядок?

Так, за змістом частини **5 статті 94 КАСУ** відповідність копії письмового доказу оригіналу, який знаходиться у розпорядженні учасника справи, засвідчується **підписом такого учасника** (із зазначенням дати засвідчення).

Що стосується документів, які знаходяться у розпорядженні інших осіб, слід керуватися наступним.

Норми підпункту 2 пункту 10 Розділу II Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, затверджених наказом Міністерства юстиції України № 1000/5 від 18.06.2015 (далі – Правила), надає установі право **засвідчувати копії документів, що створюються в ній**, за винятком копій документів, які відповідно до законодавства потребують засвідчення в нотаріальному порядку. Копії документів виготовляються і видаються на вимогу інших установ або громадян з дозволу керівника установи, його заступників або керівника структурного підрозділу установи.

Копії з письмових доказів можуть бути **засвідчені нотаріально**, за умови їх відповідності вимогам Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від **22.02.2012 № 296/5**.

Зокрема, згідно **з п. 3.1** названого Порядку нотаріуси засвідчують вірність копій документів, **виданих юридичними особами**, за умови, що ці документи не суперечать закону, мають юридичне значення і засвідчення вірності їх копій не заборонено законом.

веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів.

Таким чином, з наведеного можна зробити висновок, що письмові докази можуть подаватися фізичною особою до суду або в **оригіналі**, або у **копії, засвідченій**:

власноручним підписом учасника справи (його представника), **незалежно від їх попереднього засвідчення у встановленому порядку**.

Водночас, буквально застосування цієї норми на практиці було б невідповідним, а тому у разі подання до суду належним чином засвідчених

ВЛАСНОРУЧНО (якщо фізична особа володіє оригіналом такого доказу);

УСТАНОВОЮ, у якій створено документ (якщо фізична особа оригіналом доказу не володіє);

НОТАРІАЛЬНО (якщо фізична особа володіє оригіналом доказу або його належним чином засвідченою копією, однак, з якихось мотивів не хоче засвідчувати їх власноручно);

АДВОКАТОМ (крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів).

Що ж стосується вимог **частини 10 статті 44 КАСУ**, то остання дійсно містить певну неузгодженість: адже у **частині 7** цієї статті поняття «документи» розшифровується як, у тому числі, процесуальні документи, **письмові та електронні докази** тощо, що у свою чергу призводить до висновку про необхідність скріплення таких доказів

копій письмових доказів їх додаткове скріплення підписом учасника справи вважаємо недоцільним. Скріпити власноручним підписом учасник може, зокрема, перелік документів, у тому числі письмових доказів, які подаються суду.

У випуску №2 за грудень 2017 року у статті «Порушення правил підсудності в світлі нового КАСУ» було запропоновано варіант процесуальних дій суду у випадку, коли позовна заява подана із порушенням не лише територіальної, а й предметної чи інстанційної підсудності. На нашу думку, однією з підстав для передачі справи на розгляд до іншого адміністративного суду є встановлення судом (як до відкриття провадження, так і після), що справа належить до територіальної юрисдикції, предметної чи інстанційної підсудності іншого адміністративного суду.

Вважаємо за необхідне повідомити, що «право на життя» такої позиції знайшло своє підтвердження в ухвалах Верховного Суду від 03.01.2018 у справі №9901/24/17 (71446350), від 15.01.2018 у справі №9901/368/18 (71599849), від 22.01.2018 у справі № 800/63/16 (71718846), від 01.02.2018 у справі № 800/547/17 (71938593).

ЩОДО представництва уповноваженої особи ФОНДУ гарантування вкладів фізичних осіб

Артем Марченко

• вчиня-

ти будь-які дії та приймати рішення, що належали до повноважень органів управління і органів контролю банку;

• залучати до роботи у процесі здійснення тимчасової адміністрації за рахунок банку на підставі цивільно-правових договорів інших осіб (радників, аудиторів, юристів, оцінювачів та інших) у межах кошторису витрат, затвердженого виконавчою дирекцією Фонду.

На практиці трапляються випадки, коли суд не допускає до участі у справі особу, довіреність якій видана уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, обґрунтовуючи це тим, що така довіреність повинна бути посвідчена нотаріально. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне окремо зупинитися на проблемі представництва інтересів уповноваженої особи Фонду, перш за все визначивши її правовий статус.

Відповідно до ч. 1 ст. 35 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» (далі – Закон) тимчасовим адміністратором неплатоспроможного банку та ліквідатором банку (крім ліквідації банку за рішенням власників) є Фонд. Фонд може делегувати частину або всі свої повноваження як тимчасового адміністратора або ліквідатора уповноваженій особі (уповноваженим особам) Фонду.

Згідно з п. 17 ч. 1 ст. 2 Закону уповноважена особа Фонду – працівник Фонду, який від імені Фонду та в межах повноважень, передбачених цим Законом та/або делегованих Фондом, виконує дії із забезпечення виведення банку з ринку під час здійснення тимчасової адміністрації неплатоспроможного банку та/або ліквідації банку.

При цьому зі змісту ч. 2 ст. 37 Закону випливає, що Фонд безпосередньо або уповноважена особа Фонду у разі делегування їй повноважень має право, зокрема:

бути надана особою, яку представляють (довірителем), безпосередньо третій особі.

Довіреність від імені юридичної особи видається її органом або іншою особою, уповноваженою на це її установчими документами (ст. 246 ЦК України).

Також, у ч. 3 ст. 55 КАС України закріплено, що юридична особа, суб'єкт владних повноважень, який не є юридичною особою, бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її (його) імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи), або через представника.

Зі змісту ч. 1 ст. 59 КАС України випливає, що повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені, зокрема, довіреністю юридичної особи, яка видається за підписом (електронним цифровим підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами.

Отже, на наше переконання, у розумінні процесуального закону довіреність, видана за підписом уповноваженої особи Фонду, є належним документом, що посвідчує повноваження представника у справі.

PRO право професійні скетчі

№ 5, травень 2018

Артем Марченко

ЗВІЛЬНЕННЯ ПРАЦІВНИКА У ВИПАДКУ ТРИВАЛОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Отже, зі змісту наведеної постанови суду касаційної інстанції випливає, що підставою для звільнення за п. 5 ст. 40 КЗпП України є сукупність таких умов:

- **безперервна непрацездатність працівника більше чотирьох місяців, підтверджена одним листком непрацездатності або листком непрацездатності, дія якого продовжувалася;**
- **існування виробничої необхідності у звільненні;**
- **непрацездатність працівника триває на момент звільнення.**

Детальніше із правовою позицією Верховного Суду можна ознайомитися в Єдиному державному реєстрі судових рішень, реєстраційний номер 71666822.

Проблемні питання звільнення працівника за ініціативою власника або уповноваженого ним органу (ст. 40 КЗпП України) ні на мить не втрачали своєї актуальності попри численні зміни до Кодексу законів про працю України.

Тому вважаємо за необхідне зупинитися на деяких особливостях у правозастосуванні положень п. 5 ст. 40 КЗпП України крізь призму практики вищих спеціалізованих судів України та Верховного Суду.

Відповідно до п. 5 ст. 40 КЗпП України трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку чинності можуть бути розірвані власником або уповноваженим ним органом, зокрема, у випадку відсутності на роботі протягом більш як чотирьох місяців поспіль унаслідок тимчасової непрацездатності, не враховуючи відпустки по вагітності і родах, якщо законодавством не встановлений триваліший строк збереження місця

роботи (посади) при певному захворюванні.

Аналіз ухвалених протягом 2015-2016 років судових рішень Вищого адміністративного суду України (806/1341/13-а, 826/5699/14) та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (330/713/16-ц, 6-12110св15) у цій категорії справ свідчить, що звільнення за ініціативи власника на підставі п. 5 ст. 40 КЗпП України допускалося за умови безперервної непрацездатності працівника більше чотирьох місяців. Вона повинна включати у себе всі робочі дні протягом вказаного періоду без застережень щодо неможливості підтвердження всього періоду хвороби кількома окремими листками непрацездатності.

Водночас у постанові від 16 січня 2018 у справі № 367/6881/15-ц Верховний Суд, вирішуючи питання щодо застосування положень п. 5 ст. 40 КЗпП України, зазначив, що підставою звільнення за вказаним пунктом може бути тільки безперервна непрацездатність більше чотирьох місяців. Сумарний облік часу відсутності працівника не допускається. Вихід на роботу хоча б на один день перериває перебіг чотиримісячного строку. Звільняти за пунктом 5 статті 40 КЗпП України можна за умови, що у роботодавця була виробнича необхідність у такому звільненні. Роботодавець має право звільнити працівника тільки в період його хвороби, а не тоді, коли він одужав і вийшов на роботу. Не можна звільнити працівника, якщо він уже одужав і став до виконання своїх трудових обов'язків, незважаючи на те, що тимчасова непрацездатність до цього продовжувалася понад чотири місяці.

Змінилися строки розгляду судом питання про вжиття заходів забезпечення позову. Стаття 154 КАС України передбачає, що заява розглядається судом не пізніше ДВОХ ДНІВ з дня її надходження

Олена Коваленко

КАС України у редакції, що діє з 15.12.2017, помітно розширює правове регулювання процесуальних відносин щодо забезпечення позову. Законодавець пішов шляхом деталізації правового регулювання – і питанню забезпечення позову присвячений цілий розділ на заміну двох статей, які регулювали забезпечення позову в раніше чинній редакції.

Статтею 150 КАС України передбачається можливість звернутися із заявою про забезпечення позову як разом чи після подання позовної заяви, так і до звернення до суду.

Підстави забезпечення позову:

- *невжиття заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду, або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав, інтересів позивача, за захистом яких він звернувся чи має намір звернутися до суду;*
- *або*
- *очевидними є ознаки протиправності рішення, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень та порушення прав, свобод або інтересів особи, яка звернулася до суду, таким рішенням, дією або бездіяльністю.*

Подання позову та відкриття провадження в адміністративній справі не зупиняють дію оскаржуваного рішення суб'єкта владних повноважень, якщо суд не застосував відповідні заходи забезпечення позову.

Чинна редакція КАС України містить ширший перелік способів забезпечення позову.

Наразі позов може бути забезпечено шляхом:

- *зупинення дії індивідуального або нормативно-правового актів;*
- *заборони відповідачу вчиняти певні дії;*
- *встановлення обов'язку відповідача вчинити певні дії;*
- *заборони іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору;*
- *зупинення стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку.*

Разом з тим існують і певні обмеження в можливості застосування заходів забезпечен-

ня. Їх повний перелік міститься у ст.151 КАС України. На відміну від попередньої редакції Кодексу, нова встановлює заборону зупиняти дію рішення суб'єкта владних повноважень, яке не є предметом оскарження в адміністративній справі, або встановлювати заборону чи обов'язок вчиняти дії, що впливають з такого рішення.

Важливим доповненням до процесуального закону є також норми ч. 2 ст. 151 КАС України, які застерігають, що заходи забезпечення позову мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами. Суд також повинен враховувати співвідношення прав (інтересу), про захист яких просить заявник, із наслідками вжиття заходів забезпечення позову для зацікавлених осіб.

Змінилися також строки розгляду судом питання про вжиття заходів забезпечення позову. Стаття 154 КАС України передбачає, що заява розглядається судом не пізніше двох днів з дня її надходження.

Ще однією новелою процесуального кодексу є те, що суду надано право викликати особу, що подала заяву про забезпечення позову, для надання пояснень або додаткових доказів, що підтверджують необхідність забезпечення позову.

Крім того, КАС України у новій редакції передбачає право особи на відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову, за рахунок особи, за заявою якої такі заходи забезпечення позову вживалися у випадку залишення позову без розгляду, а також закриття провадження у справі з визначених кодексом підстав або у випадку ухвалення рішення суду щодо повної або часткової відмови у задоволенні позову. Поряд з цим, варто звернути увагу, що згідно з вимогами КАС України, якщо вжиттям заходів забезпечення позову порушені права або інтереси суб'єкта владних повноважень, положення щодо відшкодування збитків не застосовується.

Не менш важливою новелою є про те, що відповідно до ст. 328 КАС України ухвали суду першої інстанції про забезпечення позову після їх перегляду в апеляційному порядку та ухвали суду апеляційної інстанції щодо забезпечення позову можуть бути оскаржені в касаційному порядку.

пов'язані з оскарженням дій і рішень держреєстратора, дозволяють зробити висновок, що в основі розмежування юрисдикції цих спорів визначальним є дослідження підстав заявлених вимог.

Якщо позовна заява ґрунтується на доводах щодо невиконання умов цивільно-правової угоди (іпотеки, оренди, купівлі-продажу тощо), а також на доводах з приводу прав (власності, користування) на майно, щодо якого зареєстроване ре-

Водночас якщо спір про право вирішений судами іншої юрисдикції, а позивач не ставить питання про свої речові права на майно, це адмінспір (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.03.2018 у справі № 619/2019/17). Справою адміністративної юрисдикції також є спір, у якому дослідженню підлягають виключно владні, управлінські рішення та дії приватного нотаріуса як державного реєстратора (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04.04.2018 у справі № 826/9928/15).

Наприклад, під час розгляду справи № 910/8424/17 про оскарження рішення Міністерства юстиції України з приводу реєстраційних дій та про зобов'язання поновити записи у реєстрі, Велика Палата Верховно-

Світлана Шелест

ПРАКТИКА ВС щодо юрисдикції спорів із ДЕРЖРЕЄСТРАТОРОМ

справи судом, який не наділений компетенцією для її розгляду, є обов'язковою підставою для скасування судового рішення судом апеляційної чи касаційної інстанції і закриття провадження у справі без перевірки правильності застосування норм матеріального права.

Разом з тим, визначити юрисдикцію окремих спорів інколи буває досить непросто. Однією з категорій таких справ є спори про оскарження рішень та дій державного реєстратора прав на нерухоме майно.

Тож пропонуємо вашій увазі аналіз практики Верховного Суду щодо розмежування юрисдикції справ зазначеної категорії.

Проаналізовані рішення Верховного Суду з правовідносин, що

чове право, такі спори не належать до юрисдикції адмінсуду, а вирішуються господарським чи цивільним судом у залежності від суб'єктного складу. Рішення про закриття провадження у справі не обмежує сторони у реалізації свого речового права в порядку цивільного чи господарського судочинства, де водночас і можуть бути розв'язані питання з реєстрацією такого права (Постанови Великої Палати Верховного Суду від 14.03.2018 у справі № 396/2550/17; від 04.04.2018 у справі № 826/3202/16; від 04.04.2018 у справі № 817/1048/16).

го Суду дійшла висновку, що спір у цій справі стосується виключно проведення державної реєстрації права власності, а не підстав набуття такого права, та не є спором про право і підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства з огляду на те, що виник внаслідок виконання відповідачем владних управлінських функцій і має публічно-правовий характер.

ЯК ВИЗНАЧИТИ МЕЖІ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ І КУДИ ПОДАТИ ПОЗОВ ДО ЦВК?

Застосування вказаної норми процесуального права на практиці виявилось проблемним: позивачі неодноразово зверталися до Київського апеляційного адміністративного суду як до суду першої інстанції із позовними заявами про вирішення спорів за участі ЦВК, які йому не підсудні; зазначені справи також надходили на розгляд апеляційного суду від суду першої інстанції. Позивачі продовжують телефонувати за наданням роз'яснення, до якого ж суду необхідно звертатися з позовом до ЦВК.

Пропонуємо розглянути порядок застосування ч. 2 ст. 22 КАС України і не тільки, викладений у постановках Верховного Суду, у справах щодо оскарження постанов ЦВК про призначення перших місцевих виборів об'єднаних територіальних громад, бездіяльності щодо не призначення таких виборів, а також рішень та бездіяльності за результатами розгляду звернень, пов'язаних із вказаними виборами як таких, що найчастіше трапляються у судовій практиці.

Марія Доник

У березні 2015 року набув чинності Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». З вересня 2015 року повноваження щодо призначення перших виборів депутатів сільських, селищних, міських голів були передані до Центральної виборчої комісії (далі – ЦВК).

Починаючи з 2016 року в Україні мало не щонеділі – день голосування з місцевих виборів, а суди постійно розглядають справи про оскарження рішень, дій та бездіяльності ЦВК щодо призначення перших місцевих виборів до об'єднаних територіальних громад.

Згідно з ч. 2 ст. 22 КАС України у редакції, що діє з 15 грудня 2017 року, Київському апеляційному адміністративному суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності Центральної виборчої комісії (окрім визначених ч. 4 цієї статті), дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб.

Верховний Суд дійшов висновку, що у ч. 2 ст. 22 КАС України закріплене загальне правило, яке повинно застосовуватись у взаємозв'язку з нормами параграфу 3 **глави 2 КАС України**, якими визначено територіальну юрисдикцію адміністративних судів, адже ч. 3 ст. 27 КАС України передбачено, що підсудність окремих категорій адміністративних справ визначається цим Кодексом.

Особливості провадження у справах щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій визначені у ст. **273 КАС** України. За правилами ч. 3 ст. **273 КАС** України рішення, дії або бездіяльність ЦВК щодо встановлення нею результатів виборів чи всеукраїнського референдуму оскаржуються до Верховного Суду. Усі інші рішення, дії або бездіяльність ЦВК, члена цієї комісії, **прийняті у межах виборчого процесу**, оскаржуються до Київського апеляційного адміністративного суду.

продовження

Системний аналіз наведених норм Кодексу адміністративного судочинства України дає підстави для висновку, що **Київському апеляційному адміністративному суду як суду першої інстанції підсудні справи щодо оскарження виключно тих рішень, дій чи бездіяльності ЦВК, які прийняті/вчинені/допущені в межах виборчого процесу**: такий висновок викладений у постановках Верховного Суду <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73700545> (оскаржується бездіяльність ЦВК щодо не призначення перших місцевих виборів), <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73700613> (оскаржується постанова ЦВК про призначення перших місцевих виборів), <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73531926> (оскаржується бездіяльність ЦВК щодо не розгляду по суті пропозиції про скасування Порядку призначення перших місцевих виборів).

Межі виборчого процесу з перших місцевих виборів до об'єднаних територіальних громад визначені у статтях 11, 15 Закону України «Про місцеві вибори».

Згідно з ч. 2 ст. 11 вказаного Закону початок виборчого процесу оголошується відповідною виборчою комісією у строки та в порядку, визначені цим Законом. Зі свого боку ч. 5 ст. 15 Закону України «Про місцеві вибори» передбачає, що перші місцеві вибори призначаються не пізніше ніж за 70 днів до дня виборів, а виборчий процес розпочинається за 50 днів до дня перших місцевих виборів.

Виборчий процес завершується через 15 днів після дня офіційного оприлюднення результатів місцевих виборів, що передбачено ч. 5 ст. 11 Закону України «Про місцеві вибори».

За наведеною практикою Верховного Суду **спори щодо оскарження постанов ЦВК про призначення перших місцевих виборів, а також дій чи бездіяльності, вчинених/допущених до моменту призначення виборів та оголошення початку виборчого процесу є такими, що виникли поза межами виборчого процесу**.

У постанові від 26 квітня 2018 року у справі № 826/14405/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/73700545>) Верховний Суд також звернув увагу на те, що при визначенні підсудності справ зазначеної категорії необхідно керуватися ст. 26 КАС України, згідно з якою **позови до юридичних осіб пред'являються в суд за їхнім місцезнаходженням** згідно з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, якщо інше не передбачено цим Кодексом. Натомість посилання на ст. 27 КАС України Верховний Суд визнав помилковим, оскільки така норма права визначає підсудність адміністративних справ з приводу оскарження нормативно-правових актів.

Згідно з ухвалою Верховного Суду від 17 квітня 2018 року у цій же справі (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/73468412>) при вирішенні питання про передачу адміністративної справи на розгляд до належного суду **Київський апеляційний адміністративний суд діє як суд першої інстанції**, а відповідна ухвала може бути оскаржена в апеляційному порядку до Верховного Суду **межах п'ятнадцятиденного строку**.

Від учасників нашої групи
надійшло запитання:

“ЩО Ж МОЖЕ ЗРОБИТИ СУД, ВСТАНОВИВШИ НЕЗАКОННІСТЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТУ: ВИЗНАТИ ЙОГО НЕЧИННИМ ЧИ СКАСУВАТИ?”

Нижче ми наводимо це запитання:

*Прошу розкрити тему з новелами КАСУ щодо
оскарження НПА, а саме: п.п. 1, 10 ч. 2,
ч. 3 ст. 245, ч. 2 ст. 265.*

*Суть питання: обрання іншого способу захисту
прав, свобод, інтересів (п. 10 ч. 2, ст. 245) у
зв'язку з неможливістю відновлення порушеного
права у спосіб, передбачений п. 1 ч. 2, ст. 245
через норми, встановлені ч. 2 ст. 265 КАСУ.*

*На мою думку, іншим способом, яким можливо
відновити порушене право, є вимога про скасування
НПА, що підтверджується ч. 3 ст. 245.*

*У четвертому абзаці пп. 10.2. Постанови Плену-
му ВАСУ «Про судові рішення в адміністративній
справі» від 20.05.2013 № 7 зазначалось, що суд
може визначати момент,
з якого НПА вважається нечинним.*

*Визнання ж акта суб'єкта владних повноважень
нечинним означає втрату чинності таким
актом з моменту набрання чинності відповід-
ним судовим рішенням або з іншого, визначеного
судом моменту після прийняття такого акта.*

Передусім з'ясуємо у чому різниця
між визнанням акту нечинним та його
скасуванням.

Відповідно до абзаців 3, 4 п. 10.2 постанови
Пленуму Вищого адміністративного суду
України від 20 травня 2013 року № 7
«Про судові рішення в адміністративній
справі» (далі – постанова Пленуму
ВАСУ) скасування акта суб'єкта
владних повноважень як способу
захисту порушеного права позивача
застосовується тоді, коли спірний акт не
породжує жодних правових наслідків від
моменту його прийняття. Визнання ж акта
суб'єкта владних повноважень нечинним
означає втрату ним чинності з моменту
набрання відповідним судовим рішенням
законної сили або з іншого, визначеного
судом моменту.

Повноваження суду при вирішенні справи
визначені у ст. 245 КАС України, відповідно
до п. 1 ч. 2 якої у разі задоволення позову
суд може ухвалити рішення про визнання
протиправним та нечинним нормативно-
правового акта чи окремих його положень.

продовження

Зі свого боку особливості
провадження у справах щодо
оскарження нормативно-правових
актів, а також наслідки задоволення
позову викладені у статтях 264, 265
КАСУ України. Згідно з вказаними
нормами права суд може визнати
нормативно-правовий акт
протиправним (незаконним чи
таким, що не відповідає правовому
акту вищої юридичної сили) та
нечинним повністю або в окремій
його частині. Нормативно-правовий
акт втрачає чинність повністю або
в окремій його частині з моменту
набрання відповідним рішенням
суду законної сили.

Такий же підхід до визначення
моменту втрати чинності
нормативно-правовим актом був
застосований у ст. 171 КАС України
в редакції, що діяла до 15 грудня
2017 року.

Слід звернути увагу на абзац 8
п. 10.2 постанови Пленуму ВАСУ,
який передбачає, що **у разі
визнання акта незаконним суд
повинен скасувати його, як що
він є актом індивідуальної дії,**

**або визнати нечинним, якщо
він є нормативно-правовим
актом,** про що зазначити у
резольютивній частині постанови.

Натомість положення абзацу
4 п. 10.2 постанови Пленуму
ВАСУ, який вказаний у запитанні,
визначають можливий спосіб
захисту порушеного права
позивача у разі оскарження
акту (рішення) суб'єкта владних
повноважень, який не має
нормативно-правового характеру.

Таким чином під час дії КАС України
у редакції від 05 липня 2005 року та
на той час нормативно-правовий
акт, за наявності підстав, міг
бути визнаний судом виключно
нечинним, тобто таким, що
втрачає чинність не раніше дати
набрання відповідним рішенням
суду законної сили.

Така ж позиція викладена у
судових рішеннях Вищого
адміністративного суду України
та Верховного Суду України, які
потрапили у поле зору під час
підготовки відповіді на поставлене
запитання (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/70163569>,
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/7417986>).

Особливістю нормативно-
правового акту є те, що він
спрямований на регулювання
суспільних відносин
з невизначеним колом осіб і
розрахований на неодноразове
застосування. Відповідно,
скасування нормативно-
правового акту впливатиме на
права, свободи, інтереси та
обов'язки не лише позивача, а й
інших осіб, а також поставить під
сумнів легітимність дій та рішень,
прийнятих на підставі скасованого
нормативно-правового акту.

Скасування нормативно-
правового акту може призвести до
порушення:

- **необхідного балансу між
захистом прав позивача та
будь-якими несприятливими
наслідками для прав, свобод
та інтересів невизначеного
кола осіб, які були учасниками
правовідносин, у яких
застосовано оскаржуваний
нормативно-правовий акт;**
- **принципу правової визначеності.**

Напевно, саме у зв'язку з
викладеним навіть закони, інші
акти або їхні окремі положення,
що визнані неконституційними,
втрачають чинність не раніше
дня ухвалення Конституційним
Судом України рішення про
їх неконституційність, що
передбачено ст. 91 Закону України
«Про Конституційний Суд України».

Отже, незважаючи на зміст
ч. 3 ст. 245 КАС України, якщо
встановлено незаконність
нормативно-правового акту,
єдиним можливим способом
припинення його дії є визнання
такого акту нечинним.
Вказана норма права швидше
визначає повноваження суду у
разі встановлення протиправності
нормативно-правового або
індивідуального акту, ніж способи
формулювання резольютивної
частини судового рішення.

Важливість поставленого питання
була обґрунтована тим, що
визнання нечинним нормативно-
правового акту не відновлює
порушеного права особи. Тому
звертаємо увагу, що особа має
право оскаржити рішення, дії чи
бездіяльність суб'єкта владних
повноважень навіть до визнання
судом нормативно-правового акту
нечинним, посилаючись
на ч. 3 ст. 7 КАС України.

Над номером працювали:

Головний редактор – Артем Марченко;

Автори, редактори: Світлана Шелест, Ірина Герасименко, Марія Доник, Олена Коваленко;

Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова.

ЗЕМЕЛЬНИЙ СПІР:

адміністративний господарський цивільний ?

Пропонуємо вашій увазі постанову Великої Палати Верховного Суду від 15 травня 2018 року у справі № 911/4144/16, яка цікава тим, що у ній наведені критерії розмежування земельних спорів між трьома юрисдикціями одразу: адміністративною, господарською та цивільною.

Світлана Шелест

Суди першої та апеляційної інстанцій розглянули у порядку господарського судочинства справу за позовом ПАТ «Обухівське» до Головного управління Держгеокадастру у Київській області, за участю третіх осіб – ТОВ «Роза-Л» та фізичної особи. Товариство просило визнати незаконним і скасувати наказ про надання земельної ділянки у власність фізичній особі та скасувати запису в Поземельній книзі про надання земельної ділянки у приватну власність.

Велика Палата Верховного Суду відзначила, що рішення суб'єкта владних повноважень у сфері земельних відносин може оспороватися з погляду його законності, а вимога про визнання рішення незаконним – розглядатися в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо за результатами реалізації рішення у фізичної чи юридичної особи виникло право цивільне й спірні правовідносини, на яких ґрунтується позов, мають приватноправовий характер. У такому випадку вимогу про визнання рішення незаконним можна розглядати як спосіб захисту порушеного цивільного права за ст. 16 ЦК України та пред'являти до суду для розгляду в порядку цивільного або господарського судочинства, якщо фактично підґрунтям і метою пред'явлення позовної вимоги про визнання рішення незаконним є оспорування цивільного пра-

ва особи (зокрема права власності на землю), що виникло в результаті та після реалізації рішення суб'єкта владних повноважень.

Ураховуючи, що ТОВ «Обухівське» звернулося до господарського суду з позовом про визнання недійсним наказу про надання земельної ділянки у власність фізичній особі та скасування в Поземельній книзі запису про надання земельної ділянки у приватну власність, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що такий спір є приватноправовим і за суб'єктним складом сторін підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства, оскільки його вирішення впливає на права та обов'язки цієї фізичної особи.

Згідно з правовою позицією, викладеною в постанові від 15 травня 2018 року у справі № 911/4144/16, та обставина, що фізична особа – власник земельної ділянки – не була відповідачем у справі, не може бути підставою для її розгляду господарськими судами, адже предмет спору безпосередньо стосується прав і обов'язків такої фізичної особи.

Отже, критерій визначення юрисдикції справи такий: справи у спорах, що виникають із земельних відносин, у яких беруть участь суб'єкти господарської діяльності, проте предмет спору безпосередньо стосується прав і обов'язків фізичних осіб, підлягають розгляду за правилами цивільного судочинства.

МЕЖІ АПЕЛЯЦІЙНОГО перегляду рішення суду ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

Марія Доник

новій редакції Кодексу адміністративного судочинства України змінений підхід до визначення меж апеляційного перегляду. На відміну від попередньої редакції Кодексу, нова передбачає, що суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення першої інстанції в межах не лише доводів, а й вимог апеляційної скарги.

Підстави для виходу за межі доводів апеляційної скарги також змінені: якщо раніше ними було встановлення під час апеляційного провадження порушень, які призвели до неправильного вирішення справи, то наразі **підстав стало дві:**

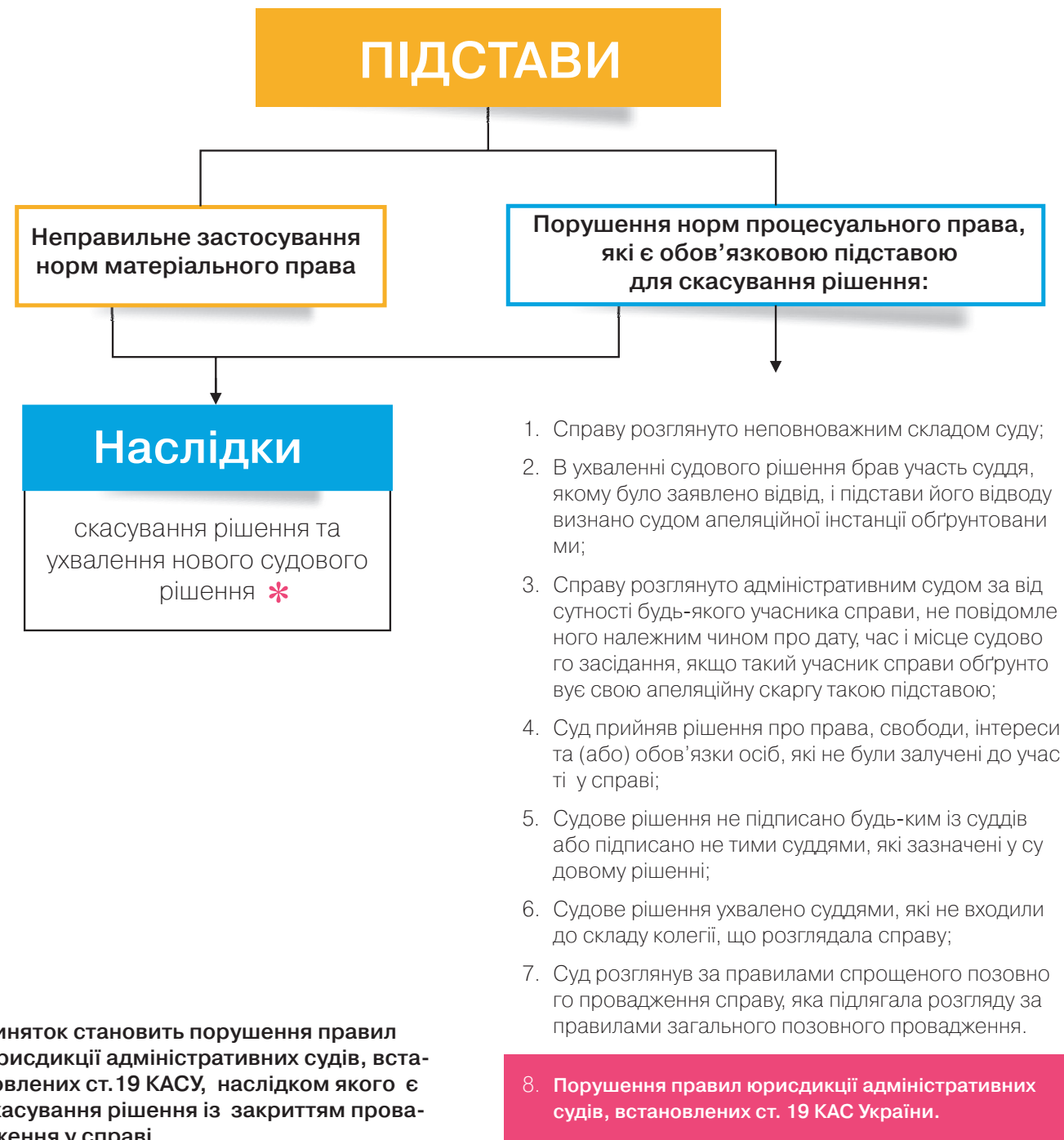
- **встановлення порушень норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування рішення;**
- **неправильне застосування норм матеріального права.**

Слід зазначити: неправильне застосування норм матеріального права наразі, згідно з ч. 2 ст. 308 КАС України, є підставою для виходу за межі доводів та вимог апеляційної скарги незалежно від того, чи призвело таке порушення до неправильного вирішення справи. Водночас у новій редакції Кодексу відсутня вказівка на те, що суд апеляційної інстанції може встановити нові обставини, якщо вони не встановлювалися судом першої інстанції у зв'язку із неправильним застосуванням норм матеріального права. Натомість закріплено правило, відповідно до якого суд апеляційної інстанції досліджує докази, що стосуються фактів, на які учасники справи посилаються в апеляційній скарзі та (або) відзиві на неї.

Також у Кодексі адміністративного судочинства України з'явилося визначення поняття «неправильне застосування норм матеріального права». Відповідно до ч. 2 ст. 317 КАС України неправильним застосуванням норм матеріального права вважається: неправильне тлумачення закону або застосування закону, який не підлягає застосуванню, або незастосування закону, який підлягав застосуванню.

Перелік порушень норм процесуального права, які є обов'язковою підставою для скасування судового рішення, наведений у ч. 3 ст. 317 та абз. 2 ч. 1 ст. 319 КАС України.

Підстави та наслідки ВИХОДУ ЗА МЕЖІ ДОВОДІВ і вимог апеляційної скарги

*

Виняток становить порушення правил юрисдикції адміністративних судів, встановлених ст. 19 КАСУ, наслідком якого є скасування рішення із закриттям провадження у справі

продовження

Прикладами виходу за межі доводів та вимог апеляційної скарги є постанова Харківського апеляційного адміністративного суду від 10 січня 2018 року у справі № 591/5669/17, ухвала Одеського апеляційного адміністративного суду від 27 лютого 2018 року у справі № 815/7021/15, постанова Житомирського апеляційного адміністративного суду від 23 квітня 2018 року у справі № 806/3309/17, окрема думка судді Харківського апеляційного адміністративного суду від 27 березня 2018 року у справі № 525/1076/17, постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 11 квітня 2018 року у справі № 712/15372/17.

Як будуть діяти суди у разі встановлення порушень норм процесуального права, які призвели до неправильного вирішення справи, однак не є обов'язковими підставами для скасування судового рішення і скажник не посилається на них в апеляційній скарзі, покаже судова практика.

Одеський апеляційний адміністративний суд в ухвалі від 06 лютого 2018 року у справі № 815/3522/17, встановивши, що строк звернення до суду був пропущений без поважних причин, вийшов за межі вимог апеляційної скарги позивача: скасував рішення суду першої інстанції та залишив позовну заяву без розгляду (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72088623>).

Натомість Київський апеляційний адміністративний суд під час вирішення справи № 826/14142/16 встановив, що провадження у справі підлягало закриттю судом першої інстанції, оскільки оскаржувана бездіяльність відповідача була виправлена, а підстави вважати, що повне відновлення законних прав та інтересів позивача неможливе без визнання такої бездіяльності протиправною – відсутні. Разом з тим, оскільки встановлене порушення норм процесуального права не належить до обов'язкових підстав для скасування рішення, а у задоволенні позову було відмовлено, апеляційний суд дійшов до висновку про відсутність підстав для виходу за межі доводів та вимог апеляційної скарги (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73603856>).

Які новели до Кодексу адміністративного судочинства готує Закон України «Про Вищий антикорупційний суд»?

Ми вже звикли до ситуації, коли новим законодавчим актом вносяться зміни до десятка інших, а тому читаємо уважно прикінцеві та перехідні положення, як найцікавішу частину кожного такого документа.

Не виняток і Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» (далі – Закон), текст якого уже підписано Президентом України та офіційно опубліковано.

Із набранням чинності Законом у тексті Кодексу адміністративного судочинства України слова "Київський апеляційний адміністративний суд" в усіх відмінках будуть замінені словами "апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає місто Київ".

Ці зміни, очевидно, зумовлені тим, що Указ Президента України від 29.12.2017 року Київський апеляційний адміністративний суд постановив ліквідувати та утворити Шостий апеляційний адміністративний суд в апеляційному окрузі, що включає Київську, Черкаську, Чернігівську області та місто Київ, з місцезнаходженням у місті Києві.

Отже, із набранням чинності Законом, адміністративні справи щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності Центральної виборчої комісії, прийнятих у межах виборчого процесу (окрім рішень, дій або бездіяльності щодо встановлення результатів виборів чи всеукраїнського референдуму), а також дій кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб розглядатимуться апеляційним адміністративним судом в апеляційному окрузі, що включає місто Київ.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД СПЛАТИ СУДОВОГО ЗБОРУ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНУ

Олена Коваленко

чено у зверненні, підтверджений також правовим висновком Верховного Суду, викладеним в ухвалі від 08.02.2018 у справі № 811/1680/17 (реєстраційний номер – 72324014).

Стаття 5 Закону України «Про судовий збір» містить повний перелік пільг щодо сплати судового збору. Звернімо увагу на деякі з них.

Незалежно від змісту позову, звільняються від сплати судового збору такі категорії осіб:

- *інваліди Великої Вітчизняної війни та сім'ї воїнів (партизанів), які загинули чи пропали безвісти, і прирівняні до них у встановленому порядку особи;*
- *інваліди I та II груп, законні представники дітей-інвалідів і недієздатних інвалідів;*
- *позивачі-громадяни, віднесені до 1 та 2 категорій постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.*

Звертаючись до суду, зазначені особи мають надати докази, які підтверджують їхній статус, приєднавши

продовження

до скарги копії відповідних документів*.

Тому вважаємо за необхідне зупинитися на тому, які ж саме документи є належним доказом звільнення від сплати судового збору.

Перелік осіб, які належать до інвалідів війни, визначено у ст. 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Відповідно до Положення про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 травня 1994 року № 302, посвідчення є документом, що підтверджує статус ветеранів війни та інших осіб, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», на основі котрого надаються відповідні пільги і компенсації.

Належним доказом звільнення від сплати судового збору осіб зазначених категорій є саме посвідчення (його належним чином завірена копія) та/або довідка, що підтверджує наявність відповідного статусу на час вчинення процесуальної дії.

Згідно з чч. 3, 4 ст. 4 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» пільги особам з інвалідністю надаються на підставі посвідчення, яке підтверджує відповідний статус, пенсійного посвідчення чи посвідчення, що підтверджує призначення соціальної допомоги відповідно до Законів України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», у яких зазначено групу та причину інвалідності (для повнолітніх осіб), категорію «дитина з інвалідністю» (для дітей), а також у відповідних випадках вказано їх основні нозологічні форми захворювань (по зору, слуху та з ураженням опорно-рухового апарату).

Особам з інвалідністю, які не мають права на пенсію чи соціальну допомогу відповідно до законів України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», «Про

державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю», пільги надаються на підставі довідки, що безоплатно видається структурними підрозділами соціального захисту населення районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчими органами міських рад за місцем проживання. У ній зазначаються прізвище, ім'я, по батькові, група та причина інвалідності, а також у відповідних випадках - основні нозологічні форми захворювань (по зору, слуху та з ураженням опорно-рухового апарату). Порядок видачі такої довідки та її форма затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

Частиною третьою статті 65 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» визначено, що посвідчення «Учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС» та «Потерпілий від Чорнобильської катастрофи» є документами, які підтверджують статус громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та надають право користування пільгами, встановленими цим Законом.

Отже, належним доказом звільнення від сплати судового збору осіб зазначених категорій є саме посвідчення (його належним чином завірена копія) та/або довідка, що підтверджує наявність відповідного статусу на час вчинення процесуальної дії.

Що ж до правових наслідків недотримання зазначених вимог, то апеляційна (касаційна) скарга залишається без руху із наданням строку, протягом якого скаржник має право надати/надіслати суду докази, які підтверджують підстави звільнення скаржника від сплати судового збору. У разі відсутності таких доказів – документ про сплату судового збору у встановлених законом порядку та визначеному в ухвалі суду розмірі.

* Питання про те, яким чином засвідчуються копії документів, детально висвітлено у попередньому номері.

Над номером працювали:

- Головний редактор – Артем Марченко;
- Автори, редактори – Світлана Шелест, Ірина Герасименко, Марія Доник, Олена Коваленко;
- Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова.
- Засновник – Київський апеляційний адміністративний суд

Чи всі **постанови** апеляційного **АДМІНСУДУ** підлягають касаційному **ОСКАРЖЕННЮ**?

Артем Марченко

У ч. 1 ст. 321 КАС України закріплено, що суд апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги ухвалює судові рішення у формі постанов згідно з вимогами, встановленими статтею 34 та главою 9 розділу II цього Кодексу, з урахуванням особливостей, зазначених у цій главі.

Тобто, і за наслідками перегляду в апеляційному порядку постанов та рішень суду першої інстанції, і за результатами розгляду апеляційних скарг на ухвали суду судом апеляційної інстанції приймаються постанови.

Відповідно до ч. 1 ст. 328 КАС України учасники справи, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, мають право оскаржити в касаційному порядку

рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи, а також постанову суду апеляційної інстанції повністю або частково у випадках, визначених цим Кодексом.

Згідно ч. 2 ст. 328 КАС України у касаційному порядку можуть бути оскаржені ухвали суду першої інстанції про забезпечення позову, заміну заходу забезпечення позову, ухвали, зазначені в пунктах 3, 4, 5, 12, 13, 17, 20 частини першої статті 294 цього Кодексу, після їх перегляду в апеляційному порядку.

Також у ч. 3 ст. 328 КАС України наведений перелік ухвал суду апеляційної інстанції, які можуть бути оскаржені у касаційному порядку.

Можуть бути оскаржені повністю або частково у касаційному порядку у випадках, передбачених КАС України

рішення суду першої інстанції після апеляційного перегляду справи;

постанови суду апеляційної інстанції

ухвали суду першої інстанції (після апеляційного перегляду) про:

- **ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ;** • заміну заходу забезпечення позову; • **ВІДМОВУ** у відкритті провадження про перегляд судового рішення за **НОВОВІЯВЛЕНИМИ** або **виключними обставинами;**
- закриття провадження у справі; • відкриття провадження у справі з порушенням правил підсудності; • **ЗАЛИШЕННЯ ПОЗОВУ (ЗАЯВИ) БЕЗ РОЗГЛЯДУ;** • заміну сторони у справі (процесуальне ПРАВОНАСТУПНИЦТВО) або сторони виконавчого провадження;
- повернення заяви позивачеві (**заявникові**); • **ВІДМОВУ** у відкритті провадження у справі;

У касаційному порядку можуть бути оскаржені повністю або частково постанови суду апеляційної інстанції:

прийняті за наслідками перегляду в апеляційному порядку рішення або ухвали суду першої інстанції у визначених КАС України випадках, якими вказані судові рішення були скасовані або змінені

разом з рішенням або ухвалою суду першої інстанції у випадку залишення їх без змін за наслідками апеляційного перегляду у випадках, визначених КАС України

2

При цьому, як уже, напевне, звернули увагу читачі, вище неодноразово зазначалося застереження: «у визначених КАС України випадках». А відтак пропонуємо окреслити ці випадки.

Відповідно до ч. 5 ст. 328 КАС України не підлягають касаційному оскарженню:

судові рішення у справах незначної складності, крім випадків, якщо:

касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;

особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

суд першої інстанції відніс справу до категорії справ незначної складності помилково.

Які спори охоплюються поняттям «справи незначної складності», детально описано у випуску «PRO право» №4 за січень 2018 року, тому на цьому питанні ми зупинятися не будемо. Що стосується виключень із загального правила закріпленого у п. 2 ч. 5 ст. 328 КАС України, то наразі аналіз судової практики Верховного Суду свідчить, що відповідні норми ще судом касаційної інстанції не застосовувалися, однак, це означає, що рано чи пізно до цього питання ми обов'язково повернемося.

Досліджуючи інші випадки, коли законодавцем не передбачено касаційне оскарження рішень суду першої інстанції та, відповідно, постанов адміністративного суду апеляційної інстанції, варто окремо зупинитися на приписах ч. ч. 3, 4 ст. 272 КАС України.

1
рішення, ухвали суду першої інстанції та постанови, ухвали суду апеляційної інстанції у справах, рішення у яких підлягають перегляду в апеляційному порядку Верховним Судом;

Які спори охоплюються поняттям «справи незначної складності», детально описано у випуску «PRO право» №4 за січень 2018 року, тому на цьому питанні ми зупинятися не будемо. Що стосується виключень із загального правила закріпленого у п. 2 ч. 5 ст. 328 КАС України, то наразі аналіз судової практики Верховного Суду свідчить, що відповідні норми ще судом касаційної інстанції не застосовувалися, однак, це означає, що рано чи пізно до цього питання ми обов'язково повернемося.

НЕ МОЖУТЬ БУТИ ОСКАРЖЕНІ

Аналіз змісту ч. 3 ст. 272 КАС України дає підстави для висновку, що судові рішення суду апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду справ, визначених статтями 273-277, 282-286 цього Кодексу, набирають законної сили з моменту проголошення і не можуть бути оскаржені, а саме:

щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності виборчих комісій, комісій з референдуму, членів цих комісій (ст. 273);

щодо уточнення списку виборців (ст. 274);

щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, інформаційних агентств, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації та інформаційних агентств, які порушують законодавство про вибори та референдум (ст. 275);

щодо оскарження дій або бездіяльності кандидатів, їхніх довірених осіб, партії (блоку), місцевої організації партії, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, ініціативних груп референдуму, інших суб'єктів ініціювання референдуму, офіційних спостерігачів від суб'єктів виборчого процесу (ст. 276);

щодо спорів, пов'язаних із виборами Президента України (ст. 277);

щодо гарантованого забезпечення потреб оборони (ст. 282);

щодо звернень органів доходів і зборів при здійсненні ними визначених законом повноважень здійснюється на підставі заяви таких органів (ст. 283);

щодо звернень Служби безпеки України про накладення арешту на активи, що пов'язані з фінансуванням тероризму та стосуються фінансових операцій, зупинених відповідно до рішення, прийнятого на підставі резолюцій Ради Безпеки ООН, зняття арешту з таких активів та надання доступу до них (ст. 284);

щодо дострокового припинення повноважень народного депутата України в разі невиконання ним вимог щодо несумісності (ст. 285);

з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності (ст. 286).

МОЖУТЬ БУТИ ОСКАРЖЕНІ

Натомість, оскаржені у касаційному порядку можуть бути рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку в усіх інших категоріях термінових справ, передбачених у параграфі 2 глави 11 розділу II КАС України, а саме:

у справах за адміністративними позовами органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування про встановлення обмеження щодо реалізації права на свободу мирних зібрань (ст. 280);

у справах за адміністративними позовами про усунення перешкод та заборону втручання у здійснення права на свободу мирних зібрань (ст. 281);

у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця (ст. 287);

у справах за адміністративними позовами з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України (ст. 288)

у справах за адміністративними позовами з приводу затримання іноземців або осіб без громадянства (ст. 289).

Крім того, з огляду на положення ч. 5 ст. 291 КАС України рішення суду апеляційної інстанції за наслідками перегляду типової справи може бути оскаржено в касаційному порядку виключно з таких підстав:

- суд першої та (або) апеляційної інстанції при вирішенні типової справи не визнав її типовою справою та (або) не врахував правові висновки, викладені у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи;

- справа, у якій судом першої та (або) апеляційної інстанції ухвалено рішення з урахуванням правових висновків, викладених у рішенні Верховного Суду за результатами розгляду зразкової справи, не відповідає ознакам типової справи.

ОФОРМЛЕННЯ ЗАЯВИ

про перегляд судового рішення
за нововиявленими
або виключними

обставинами:

те, про що
не написано
у кодексі

або виключними обставинами на основі лише тих матеріалів, що надані суду заявником.

У зв'язку з цим рекомендуємо, крім документів, зазначених у ст. 364 КАС України, надавати такі:

- **копію судового рішення**, яке належить переглянути за нововиявленими або виключними обставинами. Копія такого рішення може бути необхідна для точного визначення складу учасників справи, їхнього процесуального статусу.

- **за наявності, судові рішення за результатами апеляційного та касаційного розгляду рішення**, яке належить переглянути за нововиявленими або виключними обставинами. Такі документи необхідні для того щоб перевірити чи подано Заяву до належного суду, визначеного ст. 365 КАС України.

- **документи, що дають можливість перевірити повноту сплати судового збору**. До таких документів належать копія позовної заяви з відомостями про дату звернення до суду і змістом позовних вимог, адже сума судового збору визначається залежно від ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги.

Звичайно, ненадання вказаних документів не може бути підставою для залишення Заяви без руху, однак, на практиці, дотримання судом розумного строку перегляду судового рішення залежить саме від якості, змісту та повноти наданої Заяви.

У цій статті ми наведемо деякі практичні поради особам, які звертаються до апеляційного суду із заявою про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами (далі – Заява).

Зазвичай, на час надходження Заяви, матеріали відповідної судової справи повернуті до суду першої інстанції та у розпорядженні апеляційного суду відсутні. Відповідно до ч. 2 ст. 366 КАС України суддя-доповідач перевіряє відповідність Заяви вимогам статті 364 цього Кодексу і вирішує питання про відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами протягом п'яти днів з дня після надходження заяви до адміністративного суду. Зазначений строк є недостатнім для витребування справи з суду першої інстанції, у зв'язку з чим суд апеляційної інстанції фактично вирішує питання про відкриття провадження за нововиявленими

Марія Доник

Кодекс адміністративного судочинства України у редакції від 03 жовтня 2017 року розрахований на роботу судів в умовах функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка наразі не розпочала свою роботу. Перехідні положення нового кодексу не враховують та не можуть урахувати всі особливості вчинення процесуальних дій. Тому при підготовці документів, що подаються до суду в «перехідний період», інколи необхідно дотримуватися не лише чітко визначених вимог, але й читати кодекс між рядків.

ВІДПУСТКА

ЧИ ЗВІЛЬНЕННЯ

одразу після закінчення дії

строкового трудового договору

Марія Доник

Дорогою на роботу зустрічаєш все менше людей та машин, думки мимоволі переключаються на відпускні плани, а у фразі «відповідно до такої-то норми» все частіше читаєш як «відпочинок»... Знайомо?

Саме тому, натрапивши у Єдиному державному реєстрі судових рішень на постанову Верховного Суду про розірвання із працівником суду строкового трудового договору без надання йому відпустки відповідно до поданої заяви, вирішили розповісти про нього нашим читачам.

Позивач працював на посаді секретаря судового засідання, проте на роботу був прийнятий тимчасово – до виходу основного працівника із відпустки по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку.

Дізнавшись про наступне звільнення у зв'язку із перериванням відпустки основного працівника,

позивач подав заяву про надання невикористаних днів відпустки.

Водночасі позивача звільнено з роботи без надання йому відпустки...

Перевіряючи правомірність таких дій керівника апарату суду, Верховний Суд дійшов висновку, що **у разі виплати грошової компенсації за всі дні невикористаної відпустки, у відповідача відсутній обов'язок у наданні самої відпустки**.

Такий висновок обґрунтований тим, що закінчення строку дії трудового договору є самостійною підставою для його припинення.

Відповідно до ч.1 ст. 24 Закону України «Про відпустки» у разі звільнення працівника йому виплачується грошова компенсація за всі не використані ним дні щорічної відпустки, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей.

Також Верховний Суд урахував положення ст. 11 Конвенції Міжнародної організації праці № 132 про оплачувані відпустки, якими передбачено: особі, яка працює за наймом, надається оплачувана відпустка після припинення роботи пропорційно тривалості періоду її роботи, за який вона ще не отримала відпустку, або замість цього їй виплачується компенсація чи надається еквівалентне право на майбутню відпустку.

Чікавлять деталі?
Читайте за посилання
<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74550046>

Над номером працювали:

Головний редактор – Артем Марченко; Автори, редактори – Ірина Герасименко, Марія Доник;
Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова.
Засновник – Київський апеляційний адміністративний суд

СКАСУВАННЯ УХВАЛИ СУДУ, ЯКА ПЕРЕШКОДЖАЄ ПРОВАДЖЕННЮ У СПРАВІ, – ЧИ ПІДЛЯГАЮТЬ РОЗПОДІЛУ СУДОВІ ВИТРАТИ?

Артем Марченко

УВАГА! Сплачуючи судовий збір за подання апеляційної скарги до Київського апеляційного адміністративного суду, необхідно пам'ятати, що з 02.07.2018 ЗМІНИЛИСЯ РЕКВІЗИТИ ДЛЯ ЙОГО СПЛАТИ. При цьому з 11.09.2018 кошти, які сплачуватимуться на рахунки за старими реквізитами, не будуть зараховуватися до бюджетів, а повертатимуться платникам як нез'ясовані надходження.

Перевірити актуальні реквізити для сплати судового збору до Київського ААС можна на офіційному веб-сайті суду apladm.ki.court.gov.ua.

Із набранням чинності новою редакцією Кодексу адміністративного судочинства України не втратило актуальності питання, яким чином розподіляються судові витрати, понесені у зв'язку зі зверненням до суду з позовом, а також з апеляційною скаргою, у випадку скасування судом апеляційної інстанції ухвали суду, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі.

З огляду на положення 6 ст. 139 КАС України (зміст якої повністю відповідає ч. 6 ст. 94 КАС України у редакції, що діяла до 15.12.2017), якщо суд апеляційної чи касаційної інстанції, не повертаючи адміністративної справи на новий розгляд, змінить судові рішення або ухвалить нове, він відповідно змінює розподіл судових витрат.

Аналіз положень ст. 139 КАС України дає обґрунтовані підстави вважати, що розподіл судових витрат, зокрема судового збору за подання апеляційної скарги, здійснює суд першої інстанції, який ухвалив рішення у справі, керуючись загальними правилами розподілу судових витрат. Право ж суду апеляційної інстанції на зміну цього розподілу виникає у випадку зміни судового рішення або ухвалення нового по суті позовних вимог.

Отже, за правилами процесуального закону, прийняття рішення про скасування ухвали суду із направленням справи для продовження розгляду унеможливує вирішення питання про зміну розподілу судових витрат, сплачених у зв'язку з розглядом справи в суді першої інстанції, так і про розподіл судових витрат, понесених у суді апеляційної інстанції.

Відповідні твердження узгоджуються з висновком Верховного Суду, викладеним у постанові від 19.06.2018 у справі № 756/6141/16-а (<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74772016>).

Держава взяла на себе обов'язок забезпечувати соціальний захист військовослужбовців, зокрема в разі їх каліцтва. Однією з форм такого захисту є виплата одноразової грошової допомоги, передбаченої ст. 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі – Закон). Спори щодо вказаних виплат виникають, зазвичай, між особами, звільненими з військової служби, та Міністерством оборони України.

До Закону, а також підзаконних нормативно-правових актів з питань виплати одноразової грошової допомоги, неодноразово вносилися зміни. Тож огляд практики розпочнемо саме із визначення моменту виникнення права на таку виплату, який допоможе правильно визначити нормативно-правовий акт і його редакцію, що підлягають застосуванню.

За висновком Верховного Суду, викладеним у постанові від 14 березня 2018 року у справі № 1519/983/2012 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72791061>), застосування ст. 16 Закону пов'язується з часом встановлення особи інвалідності внаслідок захворювання, що мало місце в період проходження військової служби. **Виплата одноразової грошової допомоги повинна здійснюватися на підставі нормативно-правових актів, які були чинні на момент встановлення інвалідності.**

Основними підзаконними нормативно-правовими актами щодо виплати одноразової грошової допомоги є Порядок та умови призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), поранення (контузії, травми або каліцтва) чи інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, та інвалідності звільнених з військової служби (зборів) осіб, затверджені постановою КМ України

Огляд практики Верховного Суду щодо розгляду спорів ПРО ВИПЛАТУ ОДНОРАЗОВОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ у разі захворювання або каліцтва

Марія Доник

від 28 травня 2008 року № 499 (далі Порядок № 499) та Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджений постановою КМ України від 25 грудня 2013 року № 975 (далі Порядок № 975).

Зазначені порядки регулюють однакові правовідносини та кожен із них є чинним наразі. При визначенні Порядку, який підлягає застосуванню, слід враховувати п. 2 постанови КМ України від 25 грудня 2013 року № 975, за яким одноразова грошова допомога призначається і виплачується відповідно до зако-

нодавства, що діяло на день виникнення права на її отримання.

Порядок № 975 набув чинності з 24 січня 2014 року. Тому, **особам, яким інвалідність встановлено у період з 01 січня 2007 року до 24 січня 2014 року, одноразова грошова допомога призначається відповідно до Порядку № 499, а особам, яким інвалідність встановлено після зазначеної дати, – відповідно до Порядку № 975.**

Аналогічний висновок закріплений у постанові Верховного Суду від 15 березня 2018 року у справі № 816/4195/15 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72807696>).

продовження>>

Не менш важливим є питання визначення кола осіб, які мають право на отримання одноразової грошової допомоги, передбаченої ст. 16 Закону. Аналіз судової практики свідчить, що **найчастіше спори виникають щодо права на допомогу:**

- осіб, звільнених з військової служби до набрання чинності Законом та які підлягали обов'язковому особистому державному страхуванню;

За висновком Верховного Суду, викладеним у постанові від 22 березня 2018 року у справі №278/307/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72901772>) «обов'язкове особисте державне страхування» та «одноразова грошова допомога» є двома рівнозначними компенсаційними механізмами соціального захисту військовослужбовців. Зазначена обставина стала однією з підстав для визнання за позивачем, який звільнений з військової служби до набрання чинності Законом, права на одноразову грошову допомогу відповідно до ст. 16 Закону.

- осіб, які проходили військову службу в складі Прикордонних військ КДБ СРСР у Афганістані;

Спір щодо виплати одноразової грошової допомоги вказаним особам був пов'язаний, зокрема, із визначенням належного відповідача. На переконання Міністерства оборони України відповідні виплати мають здійснюватися Державною прикордонною службою. Верховний Суд під час розгляду справи № 622/9/17 прийшов до висновку, що оскільки позивач проходив службу саме у збройних силах СРСР, які на той час були підпорядковані та знаходилися на фінансовому забезпеченні Міністерства оборони СРСР, правонаступником якого в подальшому стало Міністерство оборони України, то з огляду на ст. 16 Закону і Порядок № 975 обов'язок з призначення та виплати одноразової грошової допомоги у зв'язку зі встановленням особи інвалідності, пов'язаної з виконанням обов'язків військової служби, покладений саме на Міністерство оборони України (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74992153>).

- громадян України, які були звільнені з військової служби Збройних Сил держав-учасниць Співдружності.

За змістом постанови Верховного Суду від 19 червня 2018 року у справі № 333/2340/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74819875>), хоча міждержавними угодами не встановлено порядку отримання та виплати одноразової грошової допомоги, проте гарантується кожному військовослужбовцю, який проходив військову службу у військових частинах Збройних Сил, інших військах, військових формуваннях та органах колишнього Союзу РСР, право на отримання пільг, гарантій та компенсацій на території тієї Держави Співдружності, на якій він проживає.

Поширеною підставою для повернення документів про виплату одноразової грошової допомоги на доопрацювання є відсутність відомостей про те, що поранення заявника не пов'язане із вчиненням кримінального чи адміністративного правопорушення або не є наслідком вчинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння, або навмисного спричинення собі тілесного ушкодження.

Правова оцінка Верховного Суду зазначеного доводу Міністерства оборони України зводиться до таких висновків:

- повернення документів на доопрацювання за наслідками розгляду висновку керівника уповноваженого органу Порядком не передбачене та суперечить вимогам Закону (постанова Верховного Суду від 30 січня 2018 року у справі № 806/986/16 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/71911532>);

- рішення Центральної військово-лікарської комісії про встановлення причинного зв'язку захворювань, поранень, контузій, травм, каліцтв, викладене у формі протоколу, засвідчує відсутність у діях позивача протиправного діяння на момент отримання поранення (контузії) і є належним документом, що вказує на причини та обставини поранення, травми, контузії та захворювання (постанова Верховного Суду від 25 травня 2018 року у справі № 729/426/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74330093>);

- довідка до акта огляду МСЕК є належним документом, що свідчать про причини та обставини поранення, травми, контузії та захворювання (постанова Верховного Суду від 01 серпня 2018 року у справі № 750/5060/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/75673655>).

- саме відповідач як уповноважений суб'єкт владних повноважень, використовуючи архівні матеріали, **зобов'язаний довести, що позивач отримав поранення** (контузію, травму або каліцтво) при вчиненні кримінального чи адміністративного правопорушення або у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння, або навмисного спричинив собі тілесні ушкодження (постанова Верховного Суду від 26 червня 2018 року у справі № 750/3765/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74991458>);

При вирішенні справ зазначеної категорії важливо звертати увагу також на висновки Верховного Суду у складі Судової палати для розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду (далі – Палата Верховного Суду), викладені в постанові від 26 червня 2018 року у справі № 750/5074/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74992487>) щодо права на виплату одноразової грошової допомоги особам, яким інвалідність встановлено пізніше трьох місяців з дня звільнення з військової служби.

Так, Палата Верховного Суду дійшла висновку, що ч. 6 ст. 16 Закону (у редакції, чинній з 1 січня 2007 року до 1 січня 2014 року) для військовослужбовців **строкової** військової служби встановлювався окремий порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги. Право на отримання зазначеної допомоги виникає у разі настання інвалідності під час проходження військової служби або не пізніше ніж через три місяці після звільнення зі служби, але внаслідок захворювання або нещасного випадку, що мали місце в період проходження служби.

У разі встановлення інвалідності у період дії зазначеної редакції ст. 16 Закону після спливу трьох місяців від дня звільнення зі служби, право на отримання одноразової грошової допомоги у військовослужбовця строкової військової служби не виникає.

Палата Верховного Суду також підкреслила, що зазначена позиція не суперечить іншим правовим позиціям Верховного Суду України та Верховного Суду щодо застосування ч. 2 ст. 16 Закону (у редакції, чинній з 1 січня 2007 року до 1 січня 2014 року) під час вирішення питання про призначення одноразової грошової допомоги військовослужбовцю, який проходив **військову службу у добровільному порядку (за контрактом)**.

Слід звернути увагу, що з 01 січня 2017 року ст. 16 Закону було викладено у новій редакції. У п. 6 ч. 2 ст. 16 Закону в зазначеній редакції використаний такий же підхід до визначення права військовослужбовців строкової служби на одноразову грошову допомогу у разі встановлення інвалідності після звільнення з військової служби, як у ч. 2 ст. 16 Закону в редакції, що була чинною з 1 січня 2007 року до 1 січня 2014 року.

Тому **є підстави вважати, що правовий висновок Палати Верховного Суду, викладений в постанові від 26 червня 2018 року у справі № 750/5074/17, може бути використаний також при вирішенні спорів про призначення одноразової грошової допомоги військовослужбовцям строкової служби, яким встановлено інвалідність після 01 січня 2017 року.**

Відповідно до Порядку № 499 розрахунковою величиною для обчислення розміру одноразової грошової допомоги є грошове забезпечення.

Вказаний Порядок передбачає, що грошове забезпечення визначається з урахуванням таких складових: посадовий оклад, оклад за військовим званням, відсоткова надбавка за вислугу років. Водночас ч. 2 ст. 9 Закону складові грошового забезпечення визначає інакше: посадовий оклад, оклад за військовим званням; щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія); одноразові додаткові види грошового забезпечення.

Верховний Суд у постанові від 03 травня 2018 року у справі № 344/16666/13-а (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/73763861>) зазначив, що, зважаючи на засади пріоритетності законів над підзаконними актами, для визначення

складових грошового забезпечення для цілей виплати одноразової грошової допомоги слід застосовувати не Порядок, а Закон, який має вищу юридичну силу. **Розмір одноразової грошової допомоги визначається Порядком № 499, а складові грошового забезпечення – ст. 9 Закону.**

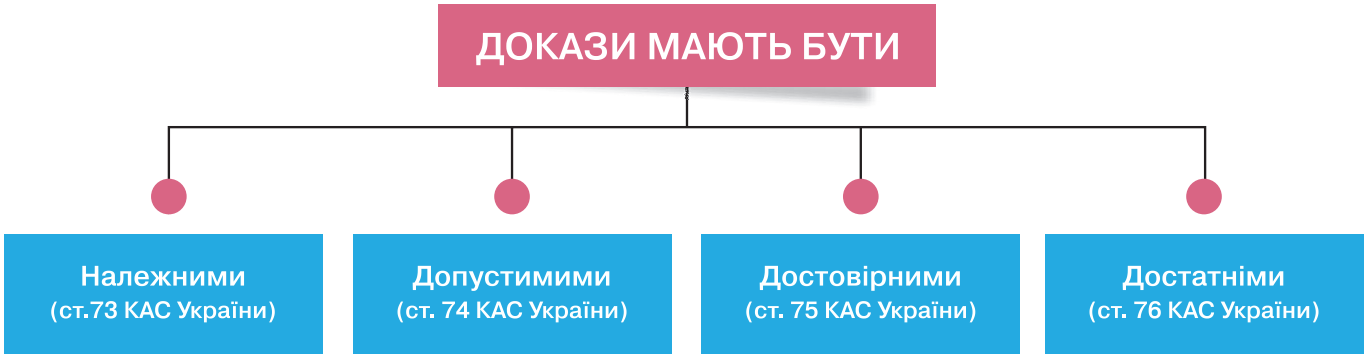
На завершення ще кілька слів про належний спосіб захисту порушеного права позивача у зазначених спорах.

У постанові від 03 квітня 2018 року у справі № 750/5581/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/73287476>) Верховний Суд зазначив, що суди скасували протокол засідання комісії з розгляду питань, пов'язаних із призначенням і виплатою одноразової грошової допомоги. Однак протокол сам собою є не рішенням, а документальною формою фіксації подій та прийнятих рішень, тому **належним способом захисту прав позивача буде скасування відповідного рішення, оформленого протоколом.**

Згідно з постановою Верховного Суду від 19 червня 2018 року у справі № 333/2340/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/74819875>) зобов'язання Міністерства оборони України призначити та виплатити позивачу одноразову грошову допомогу за умови, що відповідач повернув документи на доопрацювання та не приймав передбаченого Законом рішення, є передчасним і таким, що не відповідає засадам і завданню адміністративного судочинства. **Належним способом захисту порушених прав позивача є покладення на Міністерство обов'язку повторно розглянути заяву із прийняттям відповідного рішення згідно з вимогами законодавства.**

ПОДАННЯ, ВИТРЕБУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ

Олена Коваленко

Особливості подання доказів наведені в ст. 79 КАС України

УЧАСНИКИ СПРАВИ	подають докази у справі	→	безпосередньо до суду
ПОЗИВАЧ	особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб повинні подати докази	→	разом із поданням позовної заяви
ВІДПОВІДАЧ	третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, повинні подати суду докази	→	разом із поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи

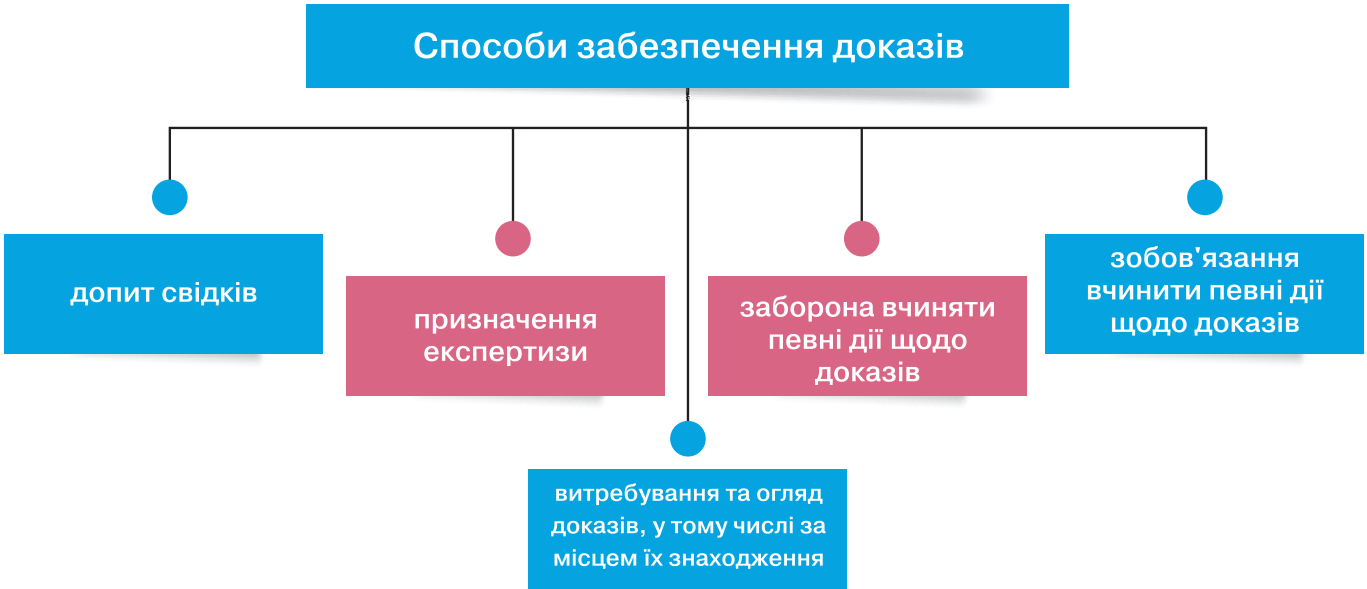
Особливості витребування доказів наведені в ст. 80 КАС України

УЧАСНИК СПРАВИ	у разі неможливості самостійно надати докази, вправі подати клопотання про витребування доказів судом	→	разом із поданням позовної заяви (разом із поданням відзиву або письмових пояснень третьої особи)
----------------	---	---	---

У Кодексі адміністративного судочинства України доказам та доказуванню присвячено 5 глав.

Доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутності обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Якщо клопотання про витребування доказів заявлено з пропуском встановленого строку, суд залишає таке клопотання без задоволення, крім випадку, коли особа, яка його подає, обґрунтує неможливість звернення з клопотанням у встановлений строк з причин, що не залежали від неї

Вимоги до заяви про забезпечення доказів визначенні у ст. 116 КАС України.

Заяву про забезпечення доказів відрізняє від звичайного клопотання про виклик свідка, витребування доказу тощо **саме те, що у ній необхідно вказати** на ті обставини, які свідчать **про небезпеку того, що надання потрібних доказів може стати неможливим або ускладненим**. Адже саме ці обставини зумовлюють необхідність забезпечення доказів, щоб вони все-таки змогли бути використані для з'ясування обставин у справі.

Заява про забезпечення доказів розглядається судом не пізніше п'яти днів з дня її надходження до суду.

Питання про забезпечення доказів вирішується ухвалою, яку, на відміну від ухвали про витребування доказів, може бути оскаржено. Однак оскарження ухвали не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає подальшому розгляду справи.

Ухвала про забезпечення доказів (крім забезпечення доказів шляхом допиту свідків, призначення експертизи, огляду доказів) є виконавчим документом та виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

Також законодавством встановлено, що **якщо ухвала про забезпечення доказів на момент її скасування була виконана повністю або частково, отримані судом докази** (показання свідків, висновки експертів тощо) **не можуть бути використані в іншій справі**.

Над номером працювали:

Головний редактор – Артем Марченко;
Автори, редактори – Ірина Герасименко, Марія Доник; Олена Коваленко
Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова
Засновник – Київський апеляційний адміністративний суд

СТАТТЯ 233 КЗпП УКРАЇНИ У СПОРАХ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ З ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Марія Доник

На перший погляд здавалося б у чому правова проблема та необхідність застосування ст. 233 КЗпП України у справах адмініюсдикції? Як Кодекс адміністративного судочинства України починаючи з 30 липня 2010 року, так і ч. 1 ст. 233 КЗпП України встановлюють місячний строк звернення до суду у спорах про звільнення.

Дискусійним питанням у вказаних спорах є визначення не самого строку звернення до суду, а порядку його обчислення. Вірніше визначення моменту початку перебігу такого строку.

У ч. 1 ст. 233 КЗпП України чітко визначено, що місячний строк обчислюється з дня вручення особі копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки.

Натомість Кодекс адміністративного судочинства України передбачає, що за загальним правилом строк звернення до суду розпочинається з моменту, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів. Разом з тим, зазначений Кодекс (ч. 3 ст. 99 або ч. 3 ст. 122 залежно від редакції) також передбачає, що іншими нормативно-правовими актами може бути встановлений інший підхід до визначення початку перебігу строку звернення до суду.

Положення ч. 1 ст. 233 КЗпП України вказують на особливий момент, з настанням якого розпочинається перебіг строку звернення до суду з позовом у справах про звільнення, який є відмінним від загального правила, встановленого Кодексом адміністративного судочинства.

Отже, з метою доведення, що строк звернення до суду дотриманий, позивачам необхідно вказувати дату вручення їм копії наказу про звільнення або видачі трудової книжки, а також спростовувати доводи відповідачів щодо необхідності обчислення такого строку з дати, коли позивачі дізналися або повинні були дізнатися про звільнення з роботи.

На практиці трапляються непоодинокі випадки, коли між датою вручення позивачу одного із зазначених документів та датою, коли він дійсно мав можливість дізнатися про своє звільнення спливає достатньо часу, щоб мати істотний вплив на строк звернення до суду.

Аналогічний висновок щодо особливостей обчислення строку звернення до суду з позовом про поновлення на роботі особи, яка звільнена з публічної служби, викладений у постановках Верховного Суду від 11 квітня 2018 року у справі № 815/4532/16 та від 23 травня 2018 року у справі № 820/7112/15. У вказаних судових рішеннях міститься висновок про те, що **нормами Кодексу адміністративного судочинства України та Кодексу законів про працю України встановлено, що для звернення до суду у справах про звільнення встановлено місячний строк, який обчислюється з дня вручення копії наказу про звільнення або з дня видачі трудової книжки.**

Справедливо буде також зазначити й посилання на ухвалу Верховного Суду від 19 лютого 2018 року у справі № 800/378/17 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/72338450>), у якій по іншому вирішено питання можливості застосування ст. 233 КЗпП України, як норми трудового законодавства, у відносинах щодо проходження публічної служби, що регулюються спеціальними законами.

Олена Коваленко

СУДОВІ ВИТРАТИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Відповідно до ст. 132 КАС України судові витрати складаються із судового збору та витрат, пов'язаних з розглядом справи.

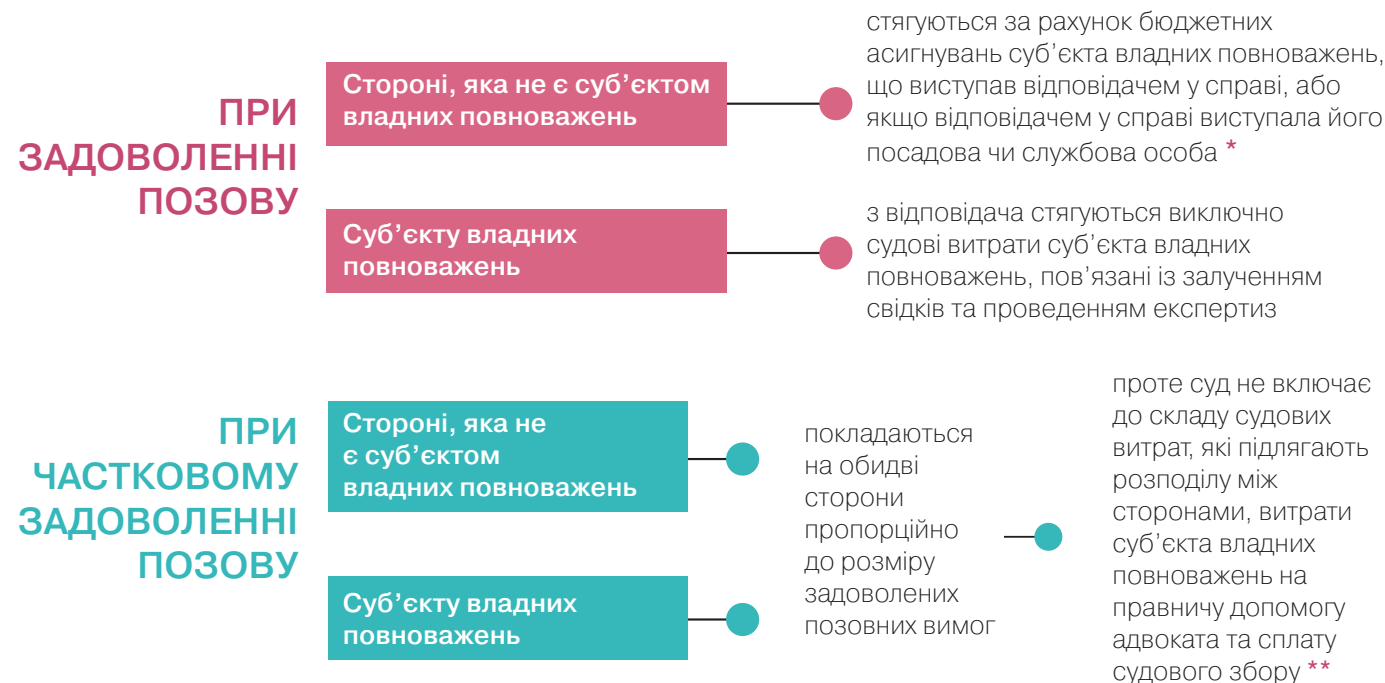
Розмір судового збору, порядок сплати, пільги щодо його сплати, повернення, відстрочення, розстрочення та звільнення від сплати встановлюється Законом України «Про судовий збір».

Ставки судового збору визначені у ст. 4 Закону України «Про судовий збір».

У редакції КАС України від 15.12.2017 з'явилася процедура попередньої оплати судових витрат (ст. 136 КАС України).

РОЗПОДІЛ СУДОВИХ ВИТРАТ

* В адміністративних справах щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років», якщо судові рішення ухвалено на користь сторони, яка не є суб'єктом владних повноважень, усі судові витрати, що підлягають відшкодуванню або оплаті відповідно до положень цього Кодексу, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету.

** Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року (п.п. 11 п. 16-1 Перехідних положень Конституції України).

ЯКЩО ЗВІЛЬНЕНО ВІД СПЛАТИ СУДОВИХ ВИТРАТ:

сторону, на користь якої
ухвалено рішення

обидві сторони

ВИТРАТИ КОМПЕНСУЄ:

інша сторона, пропорційно до задоволеної чи відхиленої частини вимог, а інша частина компенсується за рахунок коштів, передбачених Державним бюджетом України, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України

компенсуються за рахунок держави у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України

У випадку зловживання стороною чи її представником процесуальними правами або якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони суд має право покласти на таку сторону судові витрати повністю або частково незалежно від результатів вирішення спору.

Питання про судові витрати може бути вирішене після ухвалення рішення по суті позовних вимог. Для вирішення питання про судові витрати суд призначає судові засідання, яке проводиться не пізніше п'ятнадцяти днів з дня ухвалення рішення по суті позовних вимог. За результатами розгляду цього питання, суд виносить додаткове рішення в порядку, визначеному ст. 252 КАС України.

Розподіл судових витрат у разі примирення сторін, відмови позивача від позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду

- якщо спір вирішується шляхом примирення і сторони не дійшли згоди щодо розподілу судових витрат, то кожна сторона у справі несе половину судових витрат;
- у разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються із позивача, крім випадків, коли позивач звільнений від сплати судових витрат. Однак якщо позивач відмовився від позову внаслідок задоволення його відповідачем після подання позовної заяви, то суд за заявою позивача присуджує всі понесені ним у справі витрати із відповідача;
- у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду внаслідок необґрунтованих дій позивача відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи.

- чи пов'язані ці витрати з розглядом справи;
- чи є розмір таких витрат обґрунтованим та пропорційним до предмета спору, значення справи для сторін, в тому числі чи міг результат її вирішення вплинути на репутацію сторони або чи викликала справа публічний інтерес;
- поведінку сторони під час розгляду справи, що призвела до затягування розгляду справи, зокрема, подання стороною явно необґрунтованих заяв і клопотань, безпідставне твердження або заперечення стороною певних обставин, які мають значення для справи, тощо;
- дії сторони щодо досудового вирішення спору (у випадках, коли відповідно до закону досудове вирішення спору є обов'язковим) та щодо врегулювання спору мирним шляхом під час розгляду справи, стадію розгляду справи, на якій такі дії вчинялись.

При вирішенні питання про розподіл судових витрат суд враховує

ПІДТВЕРДЖЕННЯ ВИТРАТ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ У РОЗРІЗІ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Артем Марченко

Із набранням чинності нової редакції КАС України кардинально змінився підхід до визначення складу витрат на професійну правничу допомогу та їх відшкодування. На відміну від попередньої редакції процесуального закону, яка обмежувала належні до присудження з суб'єкта владних повноважень витрати на правову допомогу граничним розміром, чинна редакція таких застережень не містить. Водночас, законодавцем було підвищено вимоги до документів, якими підтверджуються та обґрунтовуються понесені учасником справи витрати на правничу допомогу.

Так, відповідно до ч. 4 ст. 134 КАС України для визначення розміру витрат на правничу допомогу та з метою розподілу судових витрат учасник справи подає детальний опис робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом, та здійснених ним витрат, необхідних для надання правової допомоги.

При цьому, згідно з ч. 5 ст. 134 КАС України розмір витрат на оплату послуг адвоката має бути співмірним із:

- 1) складністю справи та виконаних адвокатом робіт (наданих послуг);
- 2) часом, витраченим адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг);
- 3) обсягом наданих адвокатом послуг та виконаних робіт;
- 4) ціною позову та (або) значенням справи для сторони, в тому числі впливом вирішення справи на репутацію сторони або публічним інтересом до справи.

Положеннями ч.ч. 6, 7 ст. 134 КАС України передбачено, що у разі недотримання вимог частини п'ятої цієї статті суд може, за клопотанням іншої сторони, зменшити розмір витрат на правничу допомогу, які підлягають розподілу між сторонами.

Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами.

Отже, склад та розмір витрат на професійну правничу допомогу підлягає доказуванню в судовому процесі – сторона, яка хоче компенсувати судові витрати, повинна довести та підтвердити розмір заявлених судових витрат, а інша сторона може подати заперечення щодо неспівмірності розміру таких витрат. Результат вирішення справи безпосередньо пов'язаний із позицією, зусиллям і участю в процесі представника інтересів сторони за договором. При цьому, надані послуги повинні бути обґрунтованими, тобто доцільність надання такої послуги та її вплив на кінцевий результат розгляду справи, якого прагне сторона, повинно бути доведено стороною в процесі.

Указане правило при вирішенні питання про співмірність заявленої до присудження суми витрат на професійну правничу допомогу сформульовано Верховним Судом та знайшло свій вияв, зокрема, у постановках від 21.03.2018 у справі № 815/4300/17 (73021615) та від 11.04.2018 у справі № 814/698/16 (73356068).

Крім того, звертаємо увагу, що у своєму рішенні від 01.10.2018 у справі № 569/17904/17 (76885538) Верховний Суд зауважив, що на підтвердження здійсненої правової допомоги, необхідно долучати й розрахунок погодинної вартості правової допомоги, наданої у справі, який має бути передбачений договором про надання правової допомоги, та може міститися у акті приймання-передачі послуг за договором.

Розрахунок платної правової допомоги повинен відображати вартість години за певний вид послуги та час, витрачений на: участь у судових засіданнях; вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням; ознайомлення з матеріалами справи в суді тощо.

При цьому вважаємо за необхідне звернути увагу, що зміст ст. 134 КАС України свідчить, що підлягають розподілу судові витрати на професійну правничу допомогу, яка надається саме адвокатами. Згідно ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та

адвокатську діяльність» адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом. Таким чином, вимоги щодо розподілу судових витрат, згідно розрахунку судових витрат, який зроблений позивачем, в частині надання правової допомоги особами, які не є адвокатами не підлягають задоволенню.

Така позиція висловлена Верховним Судом у постанові від 12.09.2018 у справі № 810/4749/15 (76397938).

Також у цьому рішенні, поряд з іншим, підкреслено на необхідності детального аналізу та вивчення документів, поданих на підтвердження понесених витрат на професійну правничу допомогу, з метою уникнення випадків її присудження за недоцільні, дублюючи одна одну, послуги, які не мали впливу на хід розгляду справи та не потребували спеціальних професійних навиків. Крім того, у даному ж рішенні вказано й про те, що витрати за час перебування адвоката у судовому засіданні повинні підтверджуватися хронометричними даними протоколу судового засідання.

Крім того, згідно з позицією, сформульованою Верховним Судом у постанові від 15.05.2018 у справі № 821/1594/17 (74028749) та від 19.10.2018 у справі № 813/4989/17 (77248296), для підтвердження та обґрунтування розміру витрат на правничу допомогу необхідне приведення укладених до 15.12.2017 договорів у відповідність до вимог діючого КАС України та доведення відображення фахівцем у галузі права та адвокатом доходів, отриманих від незалежної професійної діяльності, як самозайнятої особи шляхом надання доказів ведення Книги обліку доходів та витрат, затвердженій наказом Міндоходів від 16.09.2013 року № 481 «Про затвердження форми Книги обліку доходів і витрат, яку ведуть фізичні особи - підприємці, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування, і фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, та Порядку її ведення», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 01.10.2013 за № 1686/24218.

Разом з тим, варто відзначити, що у своїй постанові від 01.10.2018 у справі № 569/17904/17 (76885538) Верховний Суд підкреслив, що у межах встановлення обсягу фактично понесених витрат на правову допомогу та їх відшкодування відповідною стороною у справі не вирішується питання обліку отриманих доходів адвокатом та в подальшому їх оподаткування. У даній справі суд касаційної інстанції відхилив посилання суб'єкта владних повноважень на неподання адвокатом Книги обліку доходів і витрат в якості підстави для відмови у відшкодуванні витрат на правничу допомогу.

¹ час, витрачений у судових засіданнях, має дорівнювати часу фактичної участі представника у судовому засіданні (засіданнях), що повинно бути відображено у протоколі (протоколах) судового засідання

² як вже було підкреслено, позиція Верховного Суду щодо даного питання остаточно не визначена, у зв'язку з чим питання щодо подання адвокатом Книги обліку доходів та витрат залишається відкритим. Із останньою практикою Верховного Суду Ви завжди маєте можливість ознайомитися на сайті Шостого апеляційного адміністративного суду за посиланням <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/pravovi-pozytsii-verkhovnoho-sudu.html>

Над номером працювали:

Головний редактор – Артем Марченко;
Автори, редактори – Ірина Герасименко, Марія Доник; Олена Коваленко
Літературна редакторка – Ольга Шкіль; Дизайн і верстка – Тамара Борисова
Шостий апеляційний адміністративний суд

Отже, з урахуванням викладених вище позицій суду касаційної інстанції, вважаємо навести орієнтовний перелік документів, необхідних для підтвердження понесення витрат на професійну правничу допомогу:

- договір про надання правової допомоги;
- розрахунок платної правової допомоги, який повинен відображати вартість години за певний вид послуги та час витрачений на: участь у судових засіданнях¹; вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням; ознайомлення з матеріалами справи в суді тощо;
- акт приймання-передачі послуг за договором;
- документи, що свідчать про оплату гонорару та інших витрат, пов'язаних із наданням правової допомоги, оформлені у встановленому законом порядку;
- у випадку надання професійної правничої допомоги самозайнятою особою - докази ведення нею Книги обліку доходів та витрат².

Артем Марченко
головний редактор
помічник судді Шостого ААС

Світлана Шелест
суддя Шостого ААС

Марія Доник
помічник голови суду Шостого ААС

Юлія Головка
помічник судді Шостого ААС

Олена Коваленко
помічник судді Шостого ААС

Ольга Моткова
помічник судді Шостого ААС